

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

Barbara Dular

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Študijski program: Oddelek za specialno in rehabilitacijsko pedagogiko

LUTKA PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI
DIPLOMSKO DELO

Mentor: Red. prof .Edvard Majaron

Kandidatka: Barbara Dular

Litija, junij 2013

Ne premišluj o tem,
česar nimaš.
Premišluj o tem,
kaj lahko narediš s tem,
kar imaš.
(Ernest Hemingway)

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem vsem domačim za spodbude in podporo tekom celotnega študija.

Posebna zahvala gre tudi možu Janezu za vso podporo in pomoč.

Zahvaljujem se tudi mentorju, gospodu Edvardu Majaronu, za pomoč, nasvete in prijazne besede med pisanjem diplomskega dela.

POVZETEK

V diplomskem delu predstavljam delo specialnega in rehabilitacijskega pedagoga, ki lahko pri urah dodatne strokovne pomoči kot pripomoček oziroma kot ustrezno metodično in didaktično sredstvo, uporabi lutko. Lutka ima mnogo pozitivnih vplivov na zmanjšanje primanjkljajev učencev z učnimi težavami in pripomore k razvoju učenčevih močnih področij.

Diplomsko delo predstavi učne težave, ki jih v grobem delimo na splošne in specifične. Učenci s specifičnimi učnimi težavami so usmerjeni v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Dodatno strokovno pomoč izvaja specialni pedagog oziroma tudi pedagogi in socialni pedagogi, ki so pridobili še dodatna znanja. V diplomskem delu se osredotočam na delo specialnega pedagoga in njegovo vlogo pri urah dodatne strokovne pomoči in vlogo lutke pri tem delu.

Mnogo učencev z učnimi težavami se sreča s pomanjkljivo motivacijo za sodelovanje pri pouku, zato v nadaljevanju diplomskega dela sledi predstavitev glavnih značilnosti lutke ter njen celostni vpliv na otrokov razvoj. Pri urah dodatne strokovne pomoči obstaja veliko možnosti za uporabo lutke. Nekaj predlogov sem opisala iz lastne izkušnje ob uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči.

V diplomskem delu sem raziskovala v kolikšni meri je lutka prisotna pri urah dodatne strokovne pomoči in kako vidijo njeno vlogo tisti specialni pedagogi, ki pri svojem delu ne uporabljajo lutke. Dobljene rezultate sem predstavila grafično ter jih primerjala z lastnimi izkušnjami. Ob koncu raziskovalnega dela predstavim delo pri urah dodatne strokovne pomoči ob uporabi lutke.

KLJUČNE BESEDE: učenec, učne težave, dodatna strokovna pomoč, specialni in rehabilitacijski pedagog, lutka, motivacija, močna področja

ABSTRACT

The diploma work presented the work of teacher for children with special needs, who may in hours of additional assistance for pupils with learning difficulties as appropriate methodical and didactic asset, use puppets. Puppets having many positive effects on reducing weaknesses in pupils with learning difficulties and contribute to develop their individual potentials.

The diploma work presented learning difficulties, which are broadly divides into general and specific. Pupils with specific learning difficulties are included at educational program with additional assistnace. Additional assistance is implemented by teacher for children with special needs or pedagogs or social pedagogs, who have an extra knowledge. The diploma work is focused on teacher for children with special needs and his role in additional assistance for pupils with learning difficulties and role of puppets.

Many pupils with learning difficulties faced with a lack of motivation for work in class, so in followed part of diploma work I present the majority of characteristic of puppets and their integrated influence on children development. There are many options for use puppets in hours of additional assistance. Among them, I also suggest some recommendations about usuing, that I have learned during the hours of additional assistance for pupils with learning difficulties.

At the diploma work I wanted to research extent of puppets that are present in hours of additional assistance and how they see their role teachers for children with special needs, who don't use puppets in their hours. The results are presented graphically and I also done comparison with my own work experiences. In the end of my resaerch work I present my own work with puppets in hours of additional assistance.

KEYWORDS: pupil, learning difficulties, additonal assistance, teacher for children with special needs, puppet, motivation, individual potencial

Kazalo vsebine

UVOD	1
1. UČNE TEŽAVE V OSNOVNI ŠOLI	3
1.1. SPLOŠNE UČNE TEŽAVE	6
1.2. SPECIFIČNE UČNE TEŽAVE	7
2. DODATNA STROKOVNA POMOČ	8
2.1. DELO SPECIALNEGA PEDAGOGA	9
3. VLOGA IN VPLIV LUTKE PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI	10
3.1. OTROKOV RAZVOJ S POMOČJO LUTKE	11
3.1.1. Razvoj pozitivne samopodobe in krepitev samozavesti	11
3.1.2. Govorni razvoj in razvoj neverbalne komunikacije	12
3.1.3. Razvijanje socialnih veščin	13
3.1.4. Razvoj domišljije in ustvarjalnosti	13
3.1.5. Razvoj empatije	13
3.1.6. Razvijanje intelektualnih sposobnosti	14
3.2. IZKUŠNJE Z LUTKO PRI RAZLIČNIH VRSTAH UČNIH TEŽAV	14
4. EMPIRIČNI DEL	17
4.1. NAMEN EMPIRIČNE RAZISKAVE	17
4.2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	17
4.3. HIPOTEZE	17
4.4. METODOLOGIJA	18
4.5. REZULTATI IN INTERPRETACIJA	20
4.6. LUTKA PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI	30
4.6.1. Opis dejavnosti z lutko in evalvacija	31
5. SKLEP	42
6. ZAKLJUČEK	44
7. LITERATURA IN VIRI	45
8. PRILOGE	47

Kazalo tabel

Tabela 1: Prikazuje odstotke (f%) pri katerih učencih z učnimi težavami specialni in rehabilitacijski pedagogi uporabljajo oziroma bi uporabljali lutko.	23
--	----

Kazalo slik

Slika 1: Prikazuje koncept vključujoče šole.	4
Slika 2: Petstopenjski slovenski model obravnave otrok z učnimi težavami.	8
Slika 3: Prikazuje obraze, ki predstavljajo določeno čustvo.	32
Slika 4: Prikazuje branje s pomočjo naprstne lutke.	33
Slika 5: Snežko.	34
Slika 6: Snežko bere.	35
Slika 7: Prikazuje del opisa živali.	36
Slika 8: Učenje poštevanke s pomočjo Snežka.	38
Slika 9: Prikazuje potek odštevanja s pomočjo Snežka.	39
Slika 10: Nik natančno striže.	40
Slika 11: Prikazuje kako Luka izdelava Mrjavka.	40
Slika 12: Veselje Luka in Nika ob dokončanih lutkah.	41
Slika 13: Vaje za predstavo.	41

Kazalo grafov

Graf 1: Prikaz odstotkov (f%) anketiranih specialnih in rehabilitacijskih pedagogov glede na leta delovnih izkušenj.	18
Graf 2: Prikazuje uporabo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči izraženo v odstotkih (f%).	20
Graf 3: Odstotki (f%) pogostosti uporabe lutk pri urah dodatne strokovne pomoči.	21
Graf 4: Prikazuje odstotke (f%) rezultatov na mnenje o premalokrat uporabljeni lutki pri urah dodatne strokovne pomoči (DSP: dodatna strokovna pomoč).	22
Graf 5: Prikazuje, da so specialno-pedagoški cilji večkrat načrtovani pri uri dodatne strokovne pomoči ob uporabi lutke kot vzgojno-izobraževalni, izraženo v odstotkih (f%).	24
Graf 7: Prikazuje odstotke (f%) v kolikšni meri učenci pri urah dodatne strokovne pomoči posegajo po lutki, ko so že seznanjeni z njo.	26
Graf 8: Prikazuje kaj vse je pomembno pri uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči v odstotkih (f%).	27
Graf 9: Prikazuje kaj vse je možno razvijati s pomočjo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči, izraženo v odstotkih (f%).	28
Graf 10: V odstotkih (f%) prikazuje na kaj vse vpliva lutka pri uri dodatne strokovne pomoči.	29

UVOD

Nemalokrat smo v šolski zbornici lahko priča pogovoru učiteljev in drugih strokovnih delavcev o učnih težavah. Nekateri izmed njih pokažejo veliko mero razumevanja do učencev z učnimi težavami, medtem ko so pogosti tudi tisti, ki učencev z učnimi težavami ne zagovarjajo. Ne glede na stališče o učnih težavah, ki ga učitelj zagovarja, je prav da se vprašamo kaj so učne težave, kaj jih povzroča in tudi koliko učiteljev v šolski zbornici dejansko ve kaj se šteje pod učne težave?

Odstotek učencev z dodatno strokovno pomočjo v zadnjih letih narašča, tako kot tudi obremenjenost specialnega pedagoga z doseganjem ciljev iz učnega načrta. Vse manj pa pri urah dodatne strokovne pomoči ostaja časa za razvoj učenčevih močnih področij in doseganje specialno-pedagoških ciljev. Ob pomanjkljivi motivaciji učenca je naše delo še toliko bolj oteženo. Mnogo učencev se že zelo zgodaj sreča z upadom motivacije za šolsko delo, saj ob neprimernih vzpodbudah in stalnih neuspehih izgubijo zaupanje vase. Ravno to pa jim znova lahko prebudi lutka, ki s svojo nevsiljivostjo prodre v njihov svet in jim pomaga na drugačen način predstaviti svojo stisko. Lutka je poslušalec, svetovalec ali ščit pred učiteljem. Vsak izmed nas, ne glede na starost, še vedno v sebi skriva željo po otroški igri in lutka s svojo močjo prebudi ravno to. Mnogi teoretiki so že stoletja nazaj trdili, da se preko igre lahko veliko naučimo. Lutka učenje prikaže na zabaven in poučen način, to pritegne še tako nemotiviranega učenca.

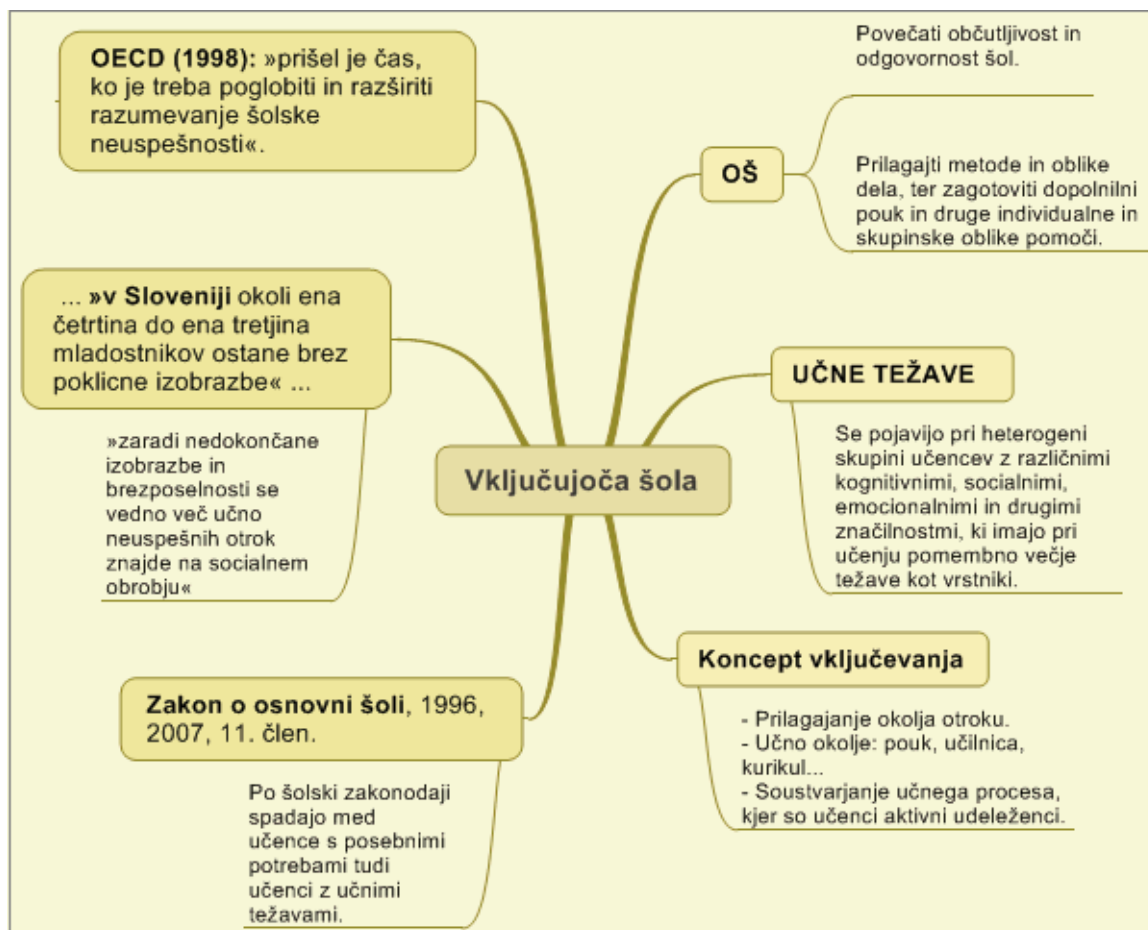
Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in praktičnega (empiričnega dela). Teoretični del na kratko povzame glavne značilnosti učnih težav in njihovo delitev. Seveda niso vsi učenci z učnimi težavami deležni dodatne strokovne pomoči, temveč le tisti, ki imajo zmerne oziroma hude specifične učne težave. Dodatna strokovna pomoč je pomoč, ki učencem skuša pomagati premagovati primanjkljaje ter razvija njihova **močna področja**, ob tem ima pomembno vlogo specialni pedagog. Večkrat se lahko zgodi, da zmanjka idej kako na zanimiv način premagovati primanjkljaje, zato v nadaljevanju teoretičnega dela poudarim vpliv lutke na celostni otrokov razvoj in nekaj predlogov za uporabo le te ter se navežem na anketni vprašalnik o uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči in predstavim dejavnosti z lutko, ki sem jih izvajala v okviru dodatne strokovne pomoči in pri učencu z

individualno strokovno pomočjo. Zaradi varovanja podatkov sodelujočih učencev, sem njihova imena spremenila.

Lutka nas vabi, da vstopimo v njen svet, ona pa nam bo pomagala učinkovito premagovati naše primanjkljaje in nam učne ure naredila zanimive ter sproščene. Preko lastnih delovnih izkušenj sem dobila potrditev, da to zares velja, zato upam, da bo tudi v prihodnje vedno več specialnih pedagogov posegalo po njej.

1. UČNE TEŽAVE V OSNOVNI ŠOLI

Učne težave so pogost in kompleksen pojav, ki se pojavlja v različnih oblikah in razsežnostih, zato jim je potrebno dati tudi ustrezno mesto pri izobraževanju učiteljev in drugih strokovnih delavcev, ki so zaposleni na šoli. Kljub znanju, ki ga imajo učitelji ali specialni pedagogi, nam preohlapna pravila večkrat onemogočajo kreativnost pri izvajanju pouka. Že sam izraz »težave« nam pove, da je težava tisto, kar povzroča, da je komu življenje bolj težko oziroma kar povzroča, da se kakšno delo in dejavnost težje opravlja ali težje poteka. Ravno to pa predstavljajo tudi učne težave. Zakon o osnovni šoli pravi: »Učenci z učnimi težavami so učenci, ki brez prilagoditev metod in oblik dela pri pouku težko dosegaajo standarde znanja. Šole tem učencem prilagodijo metode in oblike dela pri pouku ter jim omogočijo vključitev v dopolnilni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči« (Zakon o osnovni šoli, 2011, 12. a člen). Učne težave se pojavljajo pri različni populaciji učencev. Ne smemo pa zanemariti tudi težav, ki se pojavijo že pred otrokovim vstopom v šolo. Nekatere učne težave sčasoma izzvenijo, spet druge ostanejo do konca šolanja in se prenesejo tudi v življenje. Lahko so kompleksne ali enostavne. Vzrok nastanka učnih težav ni samo v učencu samem, ampak je potrebno biti pozoren tudi na otrokovo okolje. Šolski sistem je naravnan storilnostno kar učencem onemogoča ustrezno prehajanje med izobraževalnimi programi, kljub zakonsko določenim pravilom. Fizično, didaktično, socialno in kurikularno okolje mora biti prilagojeno za vsakega posameznika, saj je vsak otrok oziroma učenec edinstven in drugačen od drugega, zato je potrebno »graditi« vključujočo šolo kot prikazuje Slika 1. Inkluzivna šola vključuje vse učence in je bolj osredotočena na otrokove potenciale (močna področja) kot na njegove primanjkljaje (Petrović, 2013). To je šole, ki ne izloči posameznika, zaradi njegovih težav, ampak mu prilagodi okolje do te mere, da uspešno napreduje in pridobi ustrezne kompetence za življenje.

Slika 1: Prikazuje koncept vključujoče šole

Iz vidika sodobnega, interakcijskega pojmovanja, se učne težave delijo na tri tipe (Magajna idr., 2008):

- **TIP I**

Pri tem tipu so poglavitni vzroki težav primarno v učenčevem okolju. Sem spadajo težave pri učenju, ki se nanašajo na kulturno in ekonomsko prikrajšanost, neustrezno ali pomanjkljivo poučevanje, večjezičnost in večkulturnost, trajnejše stresne situacije. V to skupino se uvrščajo Romi, otroci priseljencev ter otroci, ki prihajajo iz socialno-ekonomsko prikrajšanih družin. Večkrat tudi stres učencem povzroča neustrezno poučevanje, ki je posledica prikrita kurikula.

- **TIP II**

Drugi tip interakcijskega pojmovanja učnih težav zajema kombinacijo dejavnikov med posameznikom in okoljem. Različni notranji dejavniki v posamezniku skupaj v kombinaciji z okoljem privedejo do nastanka učnih težav, ki se v ustreznem okolju ne

bi tako izrazito izrazile. Sem spadajo otroci z blažjimi specifičnimi učnimi težavami, ki ob ustrezni podpori iz okolja, uspešno kompenzirajo težave.

- TIP III

Pri tretjem tipu težav vzroke najdemo primarno v posamezniku. To so različne nevrološke motnje, razvojne ali motivacijske posebnosti, zmerne in težje specifične učne težave. Ti otroci zaradi svojih težav potrebujejo obširnejšo mrežo pomoči in prilagoditev tudi v okolju. Največja skupina pri tem tipu učnih težav so zmerne in težje specifične učne težave

Za učinkovito in uspešno premagovanje učnih težav je potrebno poiskati in razložiti vzroke za nastanek.

Čeprav je podskupin z učnimi težavami veliko, je kljub vsemu težko potegniti mejo med posameznimi skupinami. Koncept dela o učnih težavah (2008) razdeli učence v različne podskupine:

- Lažje in zmerne specifične učne ter jezikovne težave
- Učne težave zaradi motnje pozornosti in hiperaktivnosti
- Učne težave zaradi splošno upočasnjene razvoja
- Učne težave zaradi slabše razvitih samoregulacijskih spretnosti
- Učne težave zaradi pomanjkljive motivacije
- Čustveno pogojene težave pri učenju
- Učne težave zaradi drugojezičnosti ter socialno-kulturne drugačnosti
- Učne težave zaradi socialno-ekonomske oviranosti

Poleg zgoraj naštetih skupin ne smemo pozabiti tudi na učence s slušnimi, motoričnimi, govornimi in vidnimi okvarami. Koncept dela (2008) še pravi, da različnost, drugačnost, izvirnost in individualnost učencev predstavlja osnovno izhodišče učiteljevega dela. Vsakemu učencu iz vseh zgoraj omenjenih skupin je treba zagotoviti prilagoditve in pomoč za uspešno premagovanje lastnih primanjkljajev, s poudarkom razvijanja njihovih močnih področij.

1.1. SPLOŠNE UČNE TEŽAVE

Učne težave razdelimo na splošne in specifične. Učenci, ki imajo v primerjavi z vrstniki pomembno večje težave ter so učno manj uspešni ali neuspešni spadajo v skupino splošnih učnih težav. Ti učenci imajo težave pri osvajanju znanj in spretnosti pri več izobraževalnih predmetih. Opazno je, da imajo nižje učne dosežke kot ostali sovrstniki. Počasneje osvajajo temeljne spretnosti kot so branje, pisanje in računanje. Pojavijo se tudi govorne in jezikovne težave, težave pri socialni integraciji ter čustvene in vedenjske težave.

Vzroki za nastanek učnih težav so notranji in zunanji dejavniki, ki se večkrat odražajo v različnih kombinacijah in je med njimi težko potegniti jasno mejo. Učne težave so največkrat posledica:

- pomanjkljive motivacije,
- slabše razvitih samoregulacijskih sposobnosti,
- motenj pozornosti in hiperaktivnosti,
- nižjih intelektualnih sposobnosti,
- večjezičnosti in kulturne različnosti,
- neustreznega in pomanjkljivega poučevanja.

Ti učenci niso usmerjeni v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ampak jim mora šola zagotoviti prilagajanje metod in oblik dela, dopolnilni pouk in druge oblike individualne ali skupinske pomoči. Zadovoljiti je potrebno prvim trem stopnjam od petih po kontinuumu pomoči učencem z učnimi težavami. Učitelji pa jim tudi s pomočjo kvalitetne poučevalne prakse omogočijo lažje napredovanje in doseganje standardov. Predvsem je potrebno, da upoštevajo osnovna načela kot so od konkretnega k abstraktnemu, da za osvajanje učne snovi spodbujajo uporabo vseh senzornih poti, otrokova močna področja in primanjkljaje ter na podlagi njih individualizirajo in diferencirajo pouk. Še najbolj od vsega pa je pomembno zavedanje, da so učitelji zgled ostalim učencem v razredu. Učitelj se mora izogibati vsem negativnim stališčem do učencev z učnimi težavami in se zavedati, da ga učenci opazujejo in posnemajo. Učitelj je ogledalo ostalim učencem.

1.2. SPECIFIČNE UČNE TEŽAVE

Specifične učne težave delimo na lažje in zmerne ter izrazite specifične učne težave (Magajna idr., 2008). Pri teh učencih se kažejo zaostanki že v zgodnjem razvoju in težave na področju pozornosti, percepcije, mišljenja, komunikacije, koordinacije, na vseh štirih osnovnih šolskih veščinah (branje, pisanje, pravopis in računanje), socialnih in emocionalnih zmožnostih. Pri učencih, ki imajo specifične učne težave jim primanjkljaji onemogočajo napredovanje kljub prilagoditvam, spodbudnemu okolju, ustreznim delovnim navadam. Da lahko govorimo o specifičnih učnih težavah, je opredeljenih pet kriterijev, katerim je potrebno zadostiti, da lahko govorimo o primanjkljajih na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju PPPU). PPPU spada med izrazite specifične učne težave. Ti učenci so po Zakonu o usmerjanju oseb s posebnimi potrebami usmerjeni v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Kriteriji za opredelitev PPPU (Magajna idr., 2008):

- 1. kriterij:** neskladje med strokovno določenimi in utemeljenimi pokazatelji globalnih intelektualnih sposobnosti in dejansko uspešnostjo na določenih področjih učenja. Učenec je kljub temu, da ima povprečne ali nadpovprečne sposobnosti (izjemoma tudi mejne in podpovprečne) neuspešen na enem izmed šolskih področjih.
- 2. kriterij:** so obsežne, izrazite težave, ki onemogočajo napredovanje pri učenju na enem ali več izmed štirih področij šolskih veščin (branje, pisanje, pravopis, računanje). Težave so tako izrazite in obsežne, da posamezniku kljub trudu in pomoči onemogočajo napredovanje.
- 3. kriterij:** slabša učinkovitost učenja, zaradi pomanjkljivih in/ali motenih kognitivnih in metakognitivnih strategij in motenega tempa učenja. Nižje strategije terjajo več časa, da učenec reši nalogo ali da avtomatizira npr. poštrevanko. Posledično tudi slabše kontrolira svoje delo. Obstaja tudi večja možnost, da naredi napako in ima slabše organizacijske strategije za učenje.
- 4. kriterij:** motenost enega ali več psiholoških procesov kot so pozornost, spomin, percepcija, koordinacija, jezikovno procesiranje,...
- 5. kriterij:** ti učenci nimajo senzornih okvar, motenj v duševnem razvoju, čustvenih in vedenjskih motenj, ne prihajajo iz drugih kultur in za ne napredovanje ni krivo neustrezno poučevanje. Ti naštetih primanjkljaji ne smejo biti primarni vzrok za primanjkljaje na posameznih področjih.

Ob kriterijih pa je potrebno upoštevati tudi model celostne obravnave otrok z učnimi težavami na vseh petih stopnjah.

Slika 2: Petstopenjski slovenski model obravnave otrok z učnimi težavami (Kavkler, 2011, str. 33).

2. DODATNA STROKOVNA POMOČ

Dodatna strokovna pomoč se nudi učencem, ki so usmerjeni v program z enakovrednim izobrazbenim standardom, vendar se razlikuje z rednim po tem, da se v tem programu prilagaja izvajanje in nudi strokovna pomoč. Prilagodi se organizacija, način preverjanja in ocenjevanje znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka. Ko učenec pridobi odločbo za prehod v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, je šola dolžna v roku 30 dni izdelati individualiziran program. V njem se načrtujejo cilji, metode, strategije in oblike dela z učencem. Za pripravo kvalitetnega individualiziranega programa je potrebno, da ravnatelj določi vodjo, ki skrbi za enakovredno sodelovanje vseh članov tima. Pri načrtovanju je potrebno vključiti tudi starše, ki svoje otroke poznajo celostno, poznajo njihov način dela, strategije, močna področja,... »Cilj povezovanja je timsko delo v vseh fazah priprave, izvajanja, evalviranja ter dograjevanja individualiziranih programov dela za posameznega učenca« (Končar, 1997, str. 44).

Dodatno strokovno pomoč izvajajo defektologi ali specialni in rehabilitacijski pedagogi, socialni pedagogi in pedagogi, ki so za to pridobili še dodatna znanja za delo z učenci s posebnimi potrebami. Za uspešno izvedbo ure je potrebno načrtovati operacionalizirane cilje,

ki jih želimo doseči pri učencu. Vsakega učenca je potrebno dojemati kot individuum in se zavedati, da si niti dva med seboj nista podobna in upoštevati specifične primanjkljaje. Tako pri uri pomoči ob redni snovi s pomočjo različnih strategij zmanjšujejo primanjkljaje in razvijajo organizacijske sposobnosti, socialne veščine, močna področja,... To dosežemo že z zelo preprosto didaktično igro. Vse pripomočke (tabele, nastavki, organizacijski listki,...), ki jih učenec izdelava pri specialnem pedagogu, jih lahko uporablja tudi v razredu. Mnogim učencem je nerodno uporabljati pomagala pri urah ali doma, kljub temu, da bi s pomočjo njih lažje napredovali. Zato je tudi v razredu med ostalimi učenci, potrebno spodbujati pozitiven odnos do pomagala, da se učenec ne počuti manjvrednega s strani sovrstnikov. Kombinacija didaktičnih in specialno didaktičnih načel nam nudi smernice za načrtovanje in izvedbo ure dodatne pomoči, s pomočjo katerih bo učenec uspešno kompenziral svoje primanjkljaje. Učenje veščin pa naj bo usmerjeno v uporabnost tudi po zaključku šolanja, saj jih to znanje opremi za življenje.

2.1. DELO SPECIALNEGA PEDAGOGA

V Sloveniji se je z zvišanjem ur dodatne strokovne pomoči povečalo tudi povpraševanje po specialnih pedagogih. Postali smo skoraj nepogrešljivi v vsaki osnovni šoli, ponekod zastopamo specialno pedagoško pomoč kot mobilni specialni pedagogi ali učitelji za dodatno strokovno pomoč. Specialni pedagog na osnovni šoli pokriva predvsem področje posebnih potreb učencev in sodeluje z učitelji, starši in strokovnimi delavci.

Ena izmed ključnih nalog je neposredno delo z učenci, ki zajema predvsem evidentiranje, diagnostične postopke, izdelavo individualiziranega programa, določitev oblike in načina dela ter vodenje dokumentacije. K tej nalogi sodi tudi redna in sistematična obravnava otrok, ki lahko poteka v manjših skupinah ali individualno. Za uspešno delo vseh, ki delajo z učenci z učnimi težavami, čustveno-vedenjskimi težavami, dolgotrajno bolnimi, nižjimi intelektualnimi sposobnostmi je potrebno sodelovanje z učitelji, strokovnimi delavci, vodjo, administrativnimi delavci. S stalnim in vzajemnim sodelovanjem so naše informacije o učencu ažurne in posledično je otroku skozi vsako uro dodatne strokovne pomoči omogočeno napredovanje glede na njegove trenutne in dlje časa trajajoče primanjkljaje. Učitelj ob pomoči nasvetov specialnega pedagoga učencem s posebnimi potrebami lažje individualizira uro ter določi le bistvene cilje, ki jih mora učenec doseči. Preko sodelovanja med učitelji in strokovnimi delavci dobijo tudi starši enotne informacije in priporočila za delo z otroki kar tudi njim olajša delo. Delo specialnega pedagoga zajema širok spekter različnih sodelovanj z

različnimi strokovnjaki. Ob tem se ne sme omejiti le zgolj na delo z njimi, temveč mora aktivno sodelovati tudi s starši. Pri uresničevanju ciljev za napredek učenca so tudi starši pomembni, saj nam ravno oni posredujejo informacije, ki v šolski situaciji niso vidne. Po priporočila in mnenja se lahko specialni pedagog in starši obrnejo tudi na zunanje zdravstvene, socialne in vzgojno-izobraževalne ustanove, ki otroka pregledajo in podajo strokovno mnenje in priporočila za delo. Potrebno je tudi sodelovanje s šolo s prilagojenim programom. Ob vseh sodelovanjih z različnimi strokovnimi profili ne smemo pozabiti tudi na lasten napredek v znanju, ki ga pridobimo z različnimi usposabljanji in izobraževanji.

Delo specialnega pedagoga je zelo razgibano, a žal velikokrat zakonsko preveč usmerjeno v delo z dokumentacijo. Izzivi pri delu, s katerimi se vsakodnevno sreča specialni pedagog, krepijo strokovnost in prinašajo nove izkušnje.

3. VLOGA IN VPLIV LUTKE PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI

Učenec ob igri z lutko preusmeri svojo osebnost nanjo, lažje spregovori o sebi in ob tem ne čuti nobenih ovir, saj ima lutka vlogo sporočevalca. Počuti se varnega, saj lutka govori namesto njega. To pa je še kako pomembno za otroke z emocionalnimi težavami, s strahovi in za vse, ki imajo kakršne koli izkušnje z različnimi travmami. Iz psihološko-socialnega vidika lutka omogoča odlične možnosti za pozitiven otrokov razvoj, saj izboljša komunikacijo in pomaga k smiselni organizaciji časa, spodbuja k zavedanju telesa in osebnosti, čustev in odgovornosti. Omogoča reševanje problemov s pomočjo učitelja oziroma avtoritete, saj se vzpostavi sodelovalni odnos. Najpomembnejše pa je, da s pomočjo lutke gradimo kvaliteten odnos do sebe in do drugih ter pripadnost v skupini. Vse to vpliva tudi na socializacijo (Petrović, 2013).

Lutka je most pri vzpostavitvi komunikacije med učiteljem in učencem. S pogledom v lutko se izognemo ostremu pogledu v učenca, zmanjša se tudi stresna komunikacija iz oči v oči. »Zato je otrokova komunikacija skozi lutko igriva, mnogo prijetnejša, ohranja otrokovo dostojanstvo in utrjuje pozitivno samopodobo« (Majaron, 2002, str. 60). Izdelamo jo lahko hitro in enostavno, pri tem pa lahko uporabimo odpadni ali naravni material. Lutko mora učenec izdelati sam, saj bo oživljena z njegovo energijo in čustvi (Prav tam, 2002). Omogoča nam različne dejavnosti kot so spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko ter izdelava

lutke (Korošec, 2006). Kadarkoli posežemo po lutki pa ne smemo pozabiti, da bo zares živa le takrat, ko jo oživimo s pogledom, ji posvetimo pozornost (Majaron, 2006) in svojo energijo s pogledom prenesemo nanjo. Tako lutka z našo pomočjo spregovori in sporoča neverbalno.

3.1. OTROKOV RAZVOJ S POMOČJO LUTKE

V otroški domišljiji ima vsak predmet ali igrača, življenje in dušo. Predmeti in igrače prevzamejo funkcijo namišljenega sveta, v katerem si otrok sam postavlja pravila in išče možnosti za rešitev problema. Že Vigotsky pravi, da takšen način igre pozitivno vpliva na otrokov razvoj na vseh razvojnih stopnjah (Majaron, 2012).

Lutka celostno vpliva na otrokov razvoj v vrtcu in osnovni šoli. V osnovni šoli je še posebej primerna za prvo in drugo triado, a ne smemo pozabiti na njeno uporabnost tudi v tretji triadi osnovnošolskega izobraževanja. Čeprav so učenci že starejši, jo ob pravilni motivaciji vseeno lahko uporabljajo. Tudi sama sem uporabila lutko pri učenki, ki obiskuje sedmi razred in odziv na uporabo lutke je bil pozitiven. Lutka s svojo magično močjo vključuje različna področja, ki vplivajo na otrokov razvoj. To so percepcija, socializacija, razumevanje, gibanje, koordinacija, interakcija z okoljem, govor in pripovedovanje. Učenec lažje vzpostavi kontakt z lutko kot z učiteljem ali staršem, prav tako s pomočjo nje bolje razume abstraktne ali simbolne situacije in vsebine. Spodbuja in bogati otroško domišljijo in kreativnost kar pripomore h kvalitetnejšemu razvoju (Majaron, 2002). Učencem z učnimi težavami pomaga, da izrazijo svoje mnenje in občutja, saj učencu predstavlja ščit, posrednika ali pomočnika pri vzpostavitvi komunikacije z okoljem. Ob tem je lutka tista, ki se zmoti, naredi napako, napačno bere, računa ali zapiše poved ne učenec, kar vpliva tudi na učenčevo samozavest in zaupanje v lastne sposobnosti. Skozi lutko otrok projicira svoja občutja in čustvene stiske, ki jih doživlja. Te sposobnosti lutke pa odločilno vplivajo tudi na otrokov celostni razvoj.

3.1.1. Razvoj pozitivne samopodobe in krepitev samozavesti

Z razvojem domišljije in kreativnosti, ki ju v otroku spodbuja lutka, bo učenec pridobil zavedanje, da je vsak izdelek, ki ga naredi unikatni in poseben. Je njegov in zato je narejen odlično. Naloga učitelja ali specialnega pedagoga je, da pusti učencu proste roke pri ustvarjanju ter učencu poda pozitivno povratno informacijo o njegovem napredku. Preko tega si bo učenec ponovno povrnil zaupanje v lastne sposobnosti. Ker bo uspešen, bo krepil samozavest in samopodobo. Posledično se bo dvignil tudi nivo motivacije za dejavnosti.

Pri učencih, ki imajo finomotorične težave, bo občutek, da zmorejo narediti lutko in z njo tudi zaigrati pripomogel h krepitvi zaupanja vase in svoje sposobnosti. Učenci, ki so gibalno ovirani bodo preko suverenega gibanja krepili mišice in zavedanje lastnega telesa. Pri učencih s čustvenimi in vedenjskimi težavami, hiperaktivni, tihi in zadržani otroci bodo s pomočjo lutke lažje izrazili svoje težave, se sprostil oziroma našli svoje mesto v skupini (Majaron, 2000 v Korošec, 2006).

3.1.2. Govorni razvoj in razvoj neverbalne komunikacije

Govor, izražanje in neverbalna komunikacija so področja pri katerih pride lutka še posebej v ospredje s svojo učinkovitostjo. Govorno izražanje s pomočjo lutke učencu pomaga obogatiti besedni zaklad ter izboljšati izgovorjavo (npr. šumnike, ločiti podobne črke kot so b-d-t,...). Komunikacija bo lažje stekla med specialnim pedagogom z lutko in učencem, med učenci samimi in med učiteljem ter učenci. Učenec bo kljub govorno-jezikovnim primanjkljajem spregovoril, pri tem pa ne bo on tisti, ki bo delal napake, ampak lutka. »Otrok, ki se težko znajde v govornih situacijah, nerad govori, je v igri z lutko samostojno ustvarjal besedilo in dosegel cilje pri pouku. Učenec z govorno napako se je spontano vključil v igro in njegova napaka je bila skoraj neopazna« (Korošec, 2006, str. 119). Z učencem, ki ima govorno-jezikovno motnjo sem ob ustvarjanju kratke lutkovne predstave opazila, da v igri svoj govor spremeni v slabše razumljivega. Zadnje besede v povedih so postale neslišne in popačene. Z vajami za artikulacijo in gestikulacijo sva dosegla nivo razumljivega in spontanega govora lutke, ki je razumljiv vsem. Njegov govor je postal jasnejši ter brez nepotrebnih mašil, ki zmotijo vsakega poslušalca gledališke igre, govornega nastopa, recitiranja pesmi ali pa preprostih tvorb povedi v ustnih odgovorih. »Vsako izgovorjeno besedo spremljamo z množico neverbalnih znakov, ki dajejo besedi smisel in moč vplivanja« (Brajša, 1993 v Korošec, 2002, str. 35). Hkrati z govornim razvojem, se razvija tudi neverbalna komunikacija. Neverbalno najpogosteje izražamo svoja čustva. Pod neverbalno komunikacijo spadajo sporočila z obraza, z gibi posameznega dela telesa, celotnega telesa, drža, sporočanje z uporabo prostora in časa kot medija za komuniciranje ter sporočanje s pomočjo predmetnega okolja. Med vsemi je najbolj pomembno sporočanje preko gibov (kinestetično komuniciranje). Pogosto vsebino besed razumemo ob povezavi z obrazno mimiko, z višino in barvo glasu, z držo telesa (Korošec, 2002). Neverbalni vidik igre z lutko učenca spodbudi, da se opogumi za komuniciranje. Ko učenec ustvarja lutko, udejanji svoje ideje brez dodatnega pojasnila in vizualizacija lika mu kasneje pomaga k boljši verbalizaciji (Korošec, 2006). Reakcije, ki jih učenec prikaže, so skozi lutko še bolj jasne. Ob tem moramo biti pozorni na

vsa neverbalna sporočila, ki jih tudi mi kot učitelji sporočamo učencu. Glavna značilnost lutke je sporočanje s kretnjami in roka lahko predstavlja in izraža telo ali duha (Petrović, 2013). Tako kot učenci preko naših neverbalnih znakov ob uporabi lutke zaznajo informacije, tudi mi ne smemo spregledati njihovih ob ustvarjanju lutke ter nato ob igri z lutko.

3.1.3. Razvijanje socialnih veščin

Preko dejavnosti s pomočjo lutke učenec prepozna svoje sposobnosti, kako je sprejet v skupini, kakšno je mnenje sovrstnikov, kako on in drugi izražajo svoje ideje in potrebe. Delo z lutkami učencu omogoča zgraditi samozavest, vključevanje v skupinske dejavnosti ne glede na njegove primanjkljaje, začutiti utrip dela v skupini in spoštovati delo vrstnika (Majaron, 2002). Ker učenec s pomočjo lutke pridobiva sposobnosti komunikacije, socialnih veščin, reševanja konfliktov, sodelovanja v skupini, je sposoben medsebojne odnose z vrstniki doživeti kot nekaj pozitivnega, posebej, če je bil prej v skupini prezrt s strani sošolcev ali sošolk.

3.1.4. Razvoj domišljije in ustvarjalnosti

»Domislija je začetek na poti h kreativnosti, ki je v naših šolskih sistemih, žal, večkrat zapostavljena, a v življenju tako zelo pomembna. Je pomembnejša kot pomnjenje množice informacij, ki jih je ob današnjem razvoju tehnike moč hitro najti. Otroku moramo dati možnost, da bo informacije in izkušnje, ki jih dobiva, znal kreativno, s polno domislic, uporabiti in razvijati. Prav to nudi kreativna igra z lutko. Z razvojem domišljije jim dopuščamo lastno pot in osmislimo njihovo delo, ki postane zanimivejše« (Korošec, 2006, str. 112). Pri igri z lutko se vzpostavijo različne asociacije, razvija se besedni zaklad, pomnjenje je boljše, ustno in pisno besedilo je s pomočjo domišljije bogatejše,... Če je delo zanimivo, motivira učenca, če pa je učenec še notranje motiviran, je njegov napredek toliko opaznejši in kvalitetnejši. Ravno notranja motivacija nam da vzgib za delo, to pa spodbuja k boljšemu in trdnejšemu znanju, saj nismo motivirani zaradi nagrade ali neke zunanje spodbude, ampak zato, ker si to sami želimo.

3.1.5. Razvoj empatije

Empatija je zmožnost, vživeti se v drugo osebo v neki situaciji. S pomočjo te izkušnje otrok pridobi sposobnost reševanja konfliktov ter pridobi vpogled v počutje druge osebe. Tako bo zmožen tudi lažje razumeti sovrstnike in urediti medsebojne odnose. Otrok se lažje vživi v

vlogo, če se igra z lutkami. Vživi se v osebo, ki jo predstavlja lutka. Ob tem pa pridobi občutek varnosti, sočustvovanja, model vedenja in ravnanja v vsakodnevnih situacijah (Porenta, 2003 v Korošec, 2006). lutka ne predstavlja vedno samo pozitivne junake, ampak tudi negativne. Ob negativnih vlogah si učenec ustvari sliko o tem kaj nekoga drugega vodi v dejavnosti in bo posledično lažje razumel tistega, ki ne sprejema drugih. To lahko povzroči tudi strah pred neznanim in ker učenec ne ve kako se s tem soočiti, odreagira napačno.

3.1.6. Razvijanje intelektualnih sposobnosti

Učenec s pomočjo lutke razvija jezikovno, telesno-gibalno, osebno (interpersonalno in intrapersonalno) in glasbeno inteligenco. (Gardner, 1993 v Korošec, 2006). Bistvo telesne-gibalne inteligence je nadzor nad gibi posameznika in spretno ravnanje s predmeti. S pomočjo lutke se razvija sposobnost uporabe besed v ustni in pisni obliki. Osebna inteligenca zajema interakcijo z drugimi in intrapersonalni vidik. Pomembna je z vidika vzpostavljanja in vzdrževanja odnosov med posamezniki, hkrati pa nam omogoča notranje doživljanje sebe (Korošec, 2006). Vzgojno-izobraževalni cilji, ki so doseženi s pomočjo lutke so lahko tudi merilo za preverjanje in ocenjevanje znanja. Učenec se ob tem ne bo čutil ocenjenega, ampak bo bolj sproščeno pristopil k nalogi in ob tem ne bo občutil stresa. Mnogo učencev z učnimi težavami ob ustnem ocenjevanju znanja tako rekoč zamrzne in pozabi vsa naučena dejstva. Tudi strah pred javnim nastopanjem je negativni dejavnik za uspešno merjenje posameznikovih sposobnosti. Če pa svoje znanje izrazijo preko lutke, večino njihovih primanjkljajev izrazi lutka in ne oni. Počutijo se kompetentne, zagotovljena jim je možnost, da svoje znanje izrazijo s pomočjo dejavnosti, ki jim ustreza in je hkrati tudi njihovo močno področje.

3.1. IZKUŠNJE Z LUTKO PRI RAZLIČNIH VRSTAH UČNIH TEŽAV

Pri urah dodatne strokovne pomoči lahko uporabimo različne vrste lutk, ki bodo spodbujala učenčeva močna področja in zmanjševala primanjkljaje. Ni vsaka lutka ustrezna za vsakega učenca.

Tudi sama sem pri urah dodatne strokovne pomoči skušala načrtovati uporabo lutke, ki bo ustrezala posameznemu učencu. Pri učencu z govorno-jezikovno motnjo sem uporabljala ročno lutko in prstno lutko. Pri njem sem želela spodbuditi predvsem grafomotorične spretnosti, saj ima kljub svoji primarni motnji tudi te primanjkljaje. Učenec je razvijal

pravilen triprstni prijem, usklajeval gibanje prstov in zapestja, prijem in risanje s šestilom, striženje, lepljenje,.. V vseh dejavnostih v zvezi z lutko sem načrtovala tudi cilje iz učenčevega individualiziranega programa. Ti cilji so: pravilen prijem pisala, razvije ustrezen pritisk na podlago, besedilo prebere tekoče, ustrezno tvori poved, loči glasove b-d-t, avtomatizira poštevanko. Pri ustvarjanju ročne lutke, naprstne in prstnih lutk sem razvijala grafomotorične spretnosti, nato pa tudi govor, izražanje, branje in pisanje.

V literaturi ni možno zaslediti natančnega priporočila katero vrsto lutk lahko uporabimo pri učencu z določeno motnjo, smernice nam nudi ustrezno gradivo in izkušnje. Pomembno je, da ni lutka učencu vsiljena oziroma napačno predstavljena ali da se učenec, zaradi nje počuti zapostavljenega, da je ljubosumen na lutko, ob tem ne bomo dosegli cilja, ki smo ga načrtovali, učenec pa bo tudi demotiviran in odklonilno naravnat na lutko.

Možnosti:

- Učenci s posebnimi potrebami radi uporabljajo veliko lutko, za katero se lahko skrijejo
- Pri učencih z motnjami branja in pisanja, težavami pri matematiki lahko uporabimo ročne lutke, naprstne lutke, senčne, marionete oziroma lutke vseh vrst. Kot primer je naprstna lutka lahko zelo uporabna, saj učencu z motnjami branja in pisanja lutka pomaga slediti besedilu, saj si z lutko kaže vrstico in besedo, v kateri mora brati. Učenec se ne izgubi v besedilu in uspešno sledi tudi ko ne bere. Za triprstni prijem pisala so uporabne ročne lutke. Pri ročnih lutkah pa načrtujemo uporabo palca, kazalca in sredinca. Učenca lahko tudi spodbudimo, da namesto njega piše lutka. Lutka lahko tudi prešteva, šteje nazaj, naprej in v sekvencah, avtomatizira poštevanko, računa, določi potek reševanja matematičnih besednih problemov. Tudi pri pouku matematike jo lahko uporabimo za posredovanje, razlago, utrjevanje ali preverjanje znanja. Ker je uprizoritev vedno v sedanjem času, je zato pomnjenje trdnjše
- Tudi pri učencih z govorno-jezikovnimi motnjami lahko uporabimo različne vrste lutk. Glede na njihove težave se omejimo tudi na cilje, ki jih želimo razvijati. Lahko so to vzgojno-izobraževalni ali specialno-pedagoški
- Ploske lutke so primerne za učence, ki so bolj vizualno občutljivi in s težavami v prostorski orientaciji (Majaron, 2002)
- Pri učencih z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti se usmerimo na lutke, ki so bolj stabilne oziroma manj gibljive. Primerna bi bila namizna lutka. Za njih oblika lutke marioneta ni priporočljiva, saj je potrebno veliko usklajenih gibov, kar pa bi znalo zmotiti učenca, ki je hiperaktiven, saj bi njegova lutka postala neukrotljiva v gibih ob

pretiranemu otrokovemu gibanju. Zato sem se odločila pri delu z učencem, ki je vključen v individualno strokovno pomoč, zaradi težav s pozornostjo za uporabo lutke na palčki. Pri učencu je bilo opaziti, da ga vsak nepotreben dražljaj zmoti in prekine njegov miselni tok. Zaradi tega mora znova ustrezno tvoriti pravilen vrstni red v povedi v lutkovni predstavi, ki smo jo ustvarjali skupaj z učencem z govorno-jezikovno motnjo

- Čeprav je pomembno, da posežemo po lutki pri delu z vsemi učenci, je pri delu s tihimi in zadržanimi učenci, učenci s čustveno in vedenjskimi motnjami to še pomembneje. Preko lutke se bo lažje vzpostavila komunikacija med učiteljem in učencem. Postala bo zaupnik otroka in učitelja, ki bo pomagala urediti odnose, vzpostaviti zaupanje med učencem in specialnim pedagogom (Majaron, 2002)
- Pri učencih, ki so gibalno ovirani se usmerimo v uporabo lutk, ki spodbujajo gibanje celotnega telesa ali delov telesa npr. telesne lutke. Te učencem omogočijo zavedanje lastnega telesa in položaja v prostoru ter poskrbijo za usklajeno gibanje, krepitev mišičnega tonusa in ustrezne drže
- Učenci z nespecifičnimi učnimi težavami imajo težave na motoričnem področju, vizualni pozornosti, prostorski in časovni orientaciji, generalizaciji, socialnih veščinah,.. Tudi pri teh učencih je uporaba lutke smiselna, saj imajo velike težave pri osvajanju socialnih veščin in težje sklepajo prijateljstva. Ob tem je lutka posrednik med sošolci in učitelj socialnih veščin
- Marioneta je primerna za uporabo pri učencih, ki imajo težave s orientacijo v prostoru in koordinacijo obeh rok

4. EMPIRIČNI DEL

4.1. NAMEN EMPIRIČNE RAZISKAVE

Lutka s svojo vsestranskostjo pri urah dodatne strokovne pomoči (in tudi sicer pri pouku) podpre razvoj učenčevih močnih področij, ki so v storilnostno naravnani šoli premalokrat izražena. Močna področja pri učencu z učnimi težavami, vedenjskimi in čustvenimi ter drugimi težavami,... lahko odkrijemo s pomočjo lutke. Pri svojem delu in pri individualni pomoči učencem pogosto uporabljam lutko. Na podlagi tega sem želela s pomočjo anketnega vprašalnika raziskati v kolikšni meri se uporablja lutka pri urah dodatne strokovne pomoči, katere cilje s pomočjo lutke uresničujemo, kaj vse razvija lutka in kakšno mnenje o uporabi imajo specialni in rehabilitacijski pedagogi. Po anketnem vprašalniku bom predstavila tudi delo z lutko pri urah dodatne strokovne pomoči, ki jih izvajam z učencem, ki ima govorno-jezikovno motnjo, učencem z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti ter učenko, ki je dolgotrajno bolna.

4.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Glede na predmet in problem raziskave sem si zastavila naslednja vprašanja:

1. Ugotoviti kako pogosto in pri katerih učencih (pri katerih vsebinah) uporabljajo specialni in rehabilitacijski pedagogi lutko pri urah dodatne strokovne pomoči.
2. Ugotoviti kateri cilji so s pomočjo lutke lažje uresničljivi.
3. Ugotoviti ali učenci posegajo po lutki, ko so se z njo že seznanili.
4. Ugotoviti, na katera področja razvoja vpliva lutka pri učencih z učnimi težavami.
5. Ali specialni in rehabilitacijski pedagogi pri lutki upoštevajo zakonitosti oživljanja?
6. Ugotoviti primere dobre poučevalne prakse specialnih pedagogov, ki pri urah dodatne strokovne pomoči uporabijo lutke.

4.2. HIPOTEZE

Naslednje hipoteze sem oblikovala v skladu s postavljenimi raziskovalnimi vprašanji:

H1: Specialni in rehabilitacijski pedagogi pri urah dodatne strokovne pomoči lutko uporabijo le redko (nekajkrat na leto) in če jo že uporabijo, jo za učence z bralno-napisovalnimi in govorno-jezikovnimi težavami.

H2: Z lutko uresničujemo tako specialno-pedagoške kot tudi vzgojno-izobraževalne cilje.

H3: Učenci posegajo po lutki, ko so jo že spoznali.

H4: Ko učenec uporablja lutko, je najbolj pomembno, da jo ustvari sam in jo s pogledom oživi.

H5: Specialni in rehabilitacijski pedagogi pri svojih urah s pomočjo lutke razvijajo učenčevo pozitivno samopodobo in socialne veščine.

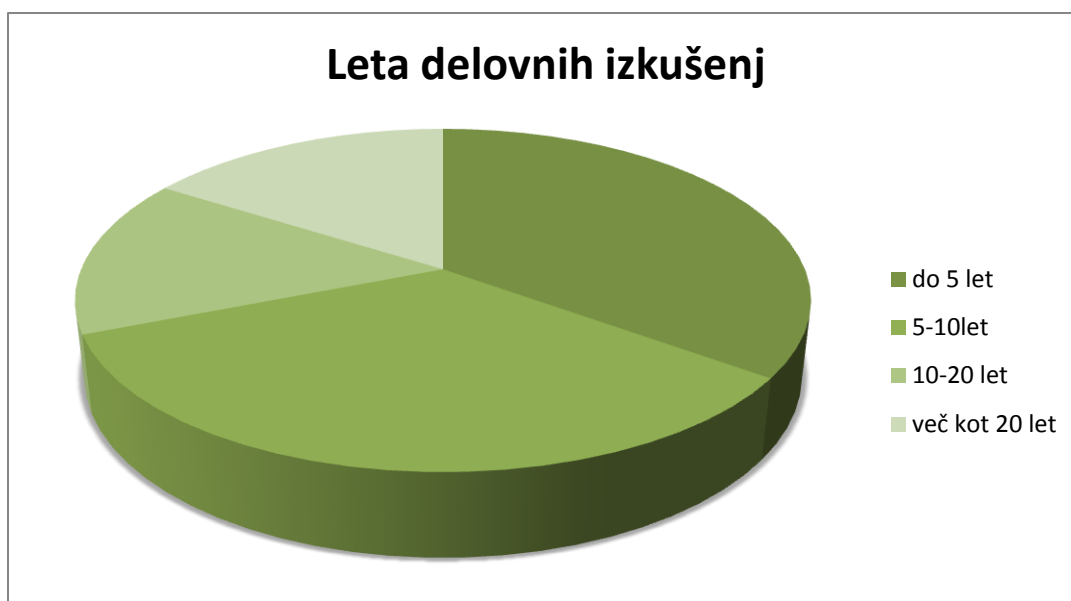
4.3. METODOLOGIJA

Raziskovalna metoda

V diplomskem delu sem uporabila deskriptivno metodo zbiranja in analiziranja podatkov.

Raziskovalni vzorec

V raziskavo sem vključila specialne in rehabilitacijske pedagoge, ki so zaposleni v rednih osnovnih šolah.

Graf 1: Prikaz odstotkov (%) anketiranih specialnih in rehabilitacijskih pedagogov glede na leta delovnih izkušenj.

Anketni vprašalnik je izpolnilo 100 specialnih in rehabilitacijskih pedagogov, od tega 99% žensk in 1% moških. Povprečen izračun delovnih izkušenj vključenih v raziskavo je 10 let. Največ, 35%, jih je z delovnimi izkušnjami od 5 do 10 let, nato sledijo tisti, ki imajo do 5 let

delovnih izkušenj (34%). 15% sodelujočih ima od 10 do 20 let delovnih izkušenj ter več kot 20 let 16% anketiranih. Razvidno je, da so v anketo vključeni tisti z malo delovnih izkušenj, manj kot 5 let delovnih izkušenj, pa vse do tistih, ki so malo pred upokojitvijo in so prispevali pomembne izkušnje v tem anketnem vprašalniku.

Postopki zbiranja podatkov

Raziskavo sem izvedla s pomočjo strukturirane spletne ankete, ki sem jo posredovala vsem osnovnim šolam v Sloveniji, ki imajo zaposlenega specialnega in rehabilitacijskega pedagoga oziroma defektologa ter Društvu specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije. V raziskavo sem vključila tudi specialne in rehabilitacijske pedagoge, ki sicer ne uporabljajo lutke, a vseeno izvajajo dodatno strokovno pomoč, saj me je zanimalo tudi njihovo mnenje. Tako sem pridobila dva vzorca, ki sem ju primerjala. Anketni vprašalnik je bil objavljen na medmrežju od 19.05.2013 do 27.5.2013. Anketni vprašalnik je vseboval 10 vprašanj, od tega je bilo 7 vprašanj zaprtega tipa, 2 sta bili polodprti. Zadnje vprašanje pa se je nanašalo predvsem na mnenje in izkušnje specialnih in rehabilitacijskih pedagogov o uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči, zato je bilo odprtega tipa.

Postopki obdelave podatkov

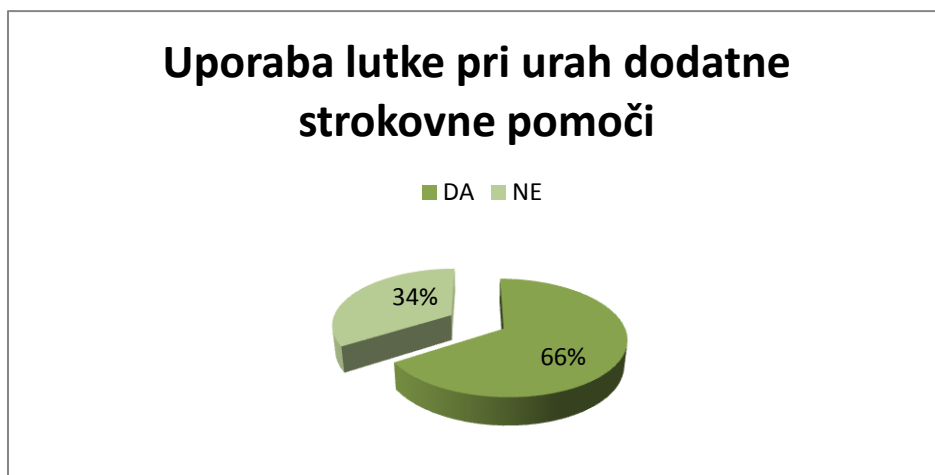
Podatke zbrane z vprašanji zaprtega tipa bom prikazala grafično in tabelarično z navedbo absolutnih ali odstotnih frekvenc.

Podatke zbrane z vprašanji polodprtega tipa bom povzela.

Vprašanje odprtega tipa bom predstavila preko vprašanj in v sklepnem delu.

4.4. REZULTATI IN INTERPRETACIJA

1. Ali ste že kdaj uporabili lutko pri urah dodatne strokovne pomoči?

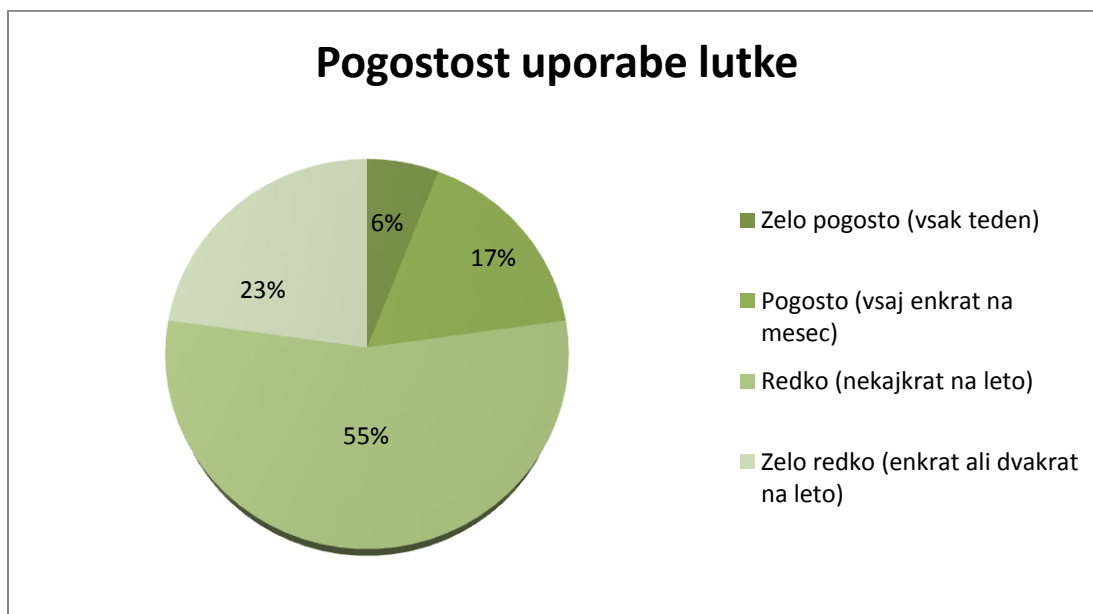

Graf 2: Prikazuje uporabo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči izraženo v odstotkih (%).

Pri urah dodatne strokovne pomoči uporablja lutko 66% vseh anketiranih. Le 34% specialnih pedagogov od sodelujočih je ne uporablja. Kot razloge so navedli, da se ne čutijo kompetentne, so preveč obremenjeni s snovjo in doseganjem standardov pri osvajanju znanj in veščin, poučujejo učence tretje triade, so pozabili na lutko kot učinkovito motivacijsko sredstvo pri urah dodatne strokovne pomoči. Veliko anketirancev je navedlo, da bodo v prihodnje začeli uporabljati lutko pri urah dodatne strokovne pomoči.

Kako pogosto uporabljajo lutko?

Podvprašanje Kako pogosto uporabljajo lutko? so rešili tisti specialni in rehabilitacijski pedagogi, ki pri urah dodatne strokovne pomoči uporabljajo lutko.

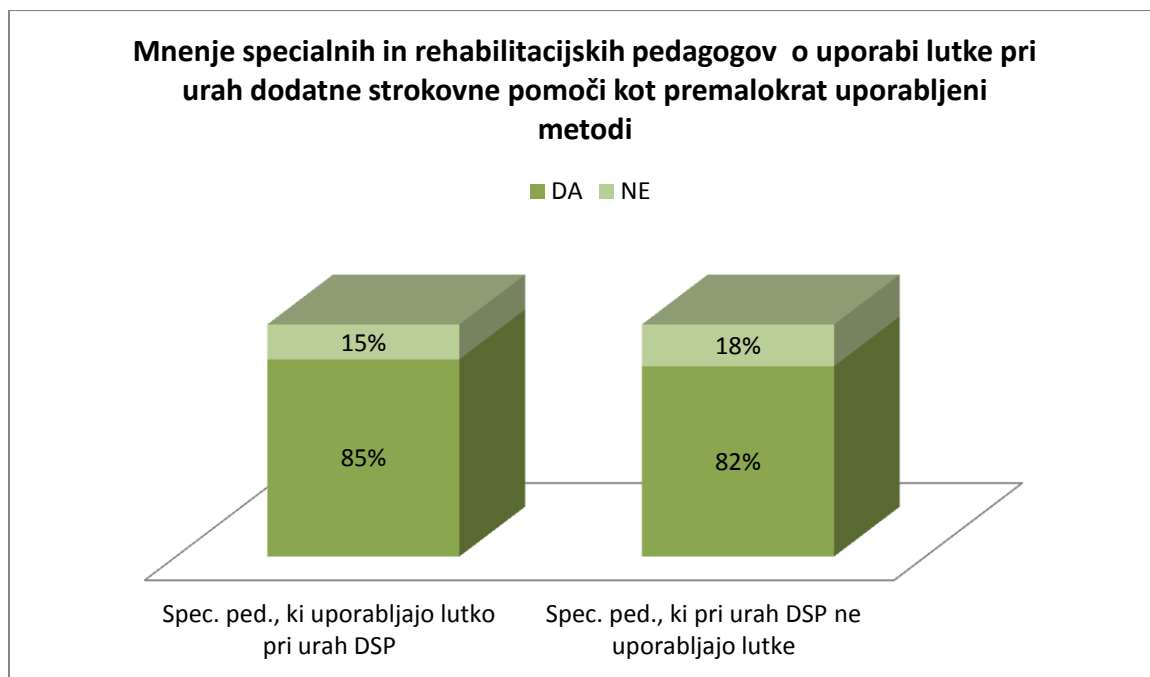

Graf 3: Odstotki (%) pogostosti uporabe lutk pri urah dodatne strokovne pomoči.

Od 66 anketiranih, ki so potrdili uporabo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči jih kar 55% uporablja lutko redko oziroma nekajkrat na leto. Nato sledijo tisti, ki uporabijo lutko zelo redko (23%), to je enkrat ali dvakrat na leto, sledijo specialni pedagogi, ki pogosto uporabljajo lutko (17%). Takšnih je 11 anketirancev od skupno 66 s pritrdilnim odgovorom o uporabi lutke. Zelo skromno je zastopana skupina tistih, ki zelo pogosto ali tedensko uporabljajo lutko, to je 6%. Graf 3 tudi potrjuje prvi del hipoteze H1, ki pravi, da specialni in rehabilitacijski pedagogi pri urah dodatne strokovne pomoči lutko uporabijo le redko (nekajkrat na leto). V skupino tistih, ki vsaj enkrat na mesec uporabljajo lutko se uvrščam tudi sama, saj uporabo lutke načrtujem pri urah, ko lahko uporabim lutko za branje, pripovedovanje in obnovo besedila ali za dvig motivacije pri pouku.

2. Ali menite, da je lutka pri urah dodatne strokovne pomoči premalokrat uporabljena?

To vprašanje so izpolnili vsi anketirani. Delež tistih, ki se strinjajo s trditvijo je v obeh skupinah sorazmerno enak. Anketiranci se delijo v dve skupini glede na to ali uporabljajo lutko v praksi ali ne.

Graf 4: Prikazuje odstotke (f%) rezultatov na mnenje o premalokrat uporabljeni lutki pri urah dodatne strokovne pomoči (DSP: dodatna strokovna pomoč).

3. Lutko uporabljam za razvoj močnih področij in primanjkljajev pri naslednjih učencih / Lutko bi lahko uporabljal za razvoj močnih področij in primanjkljajev pri naslednjih učencih:

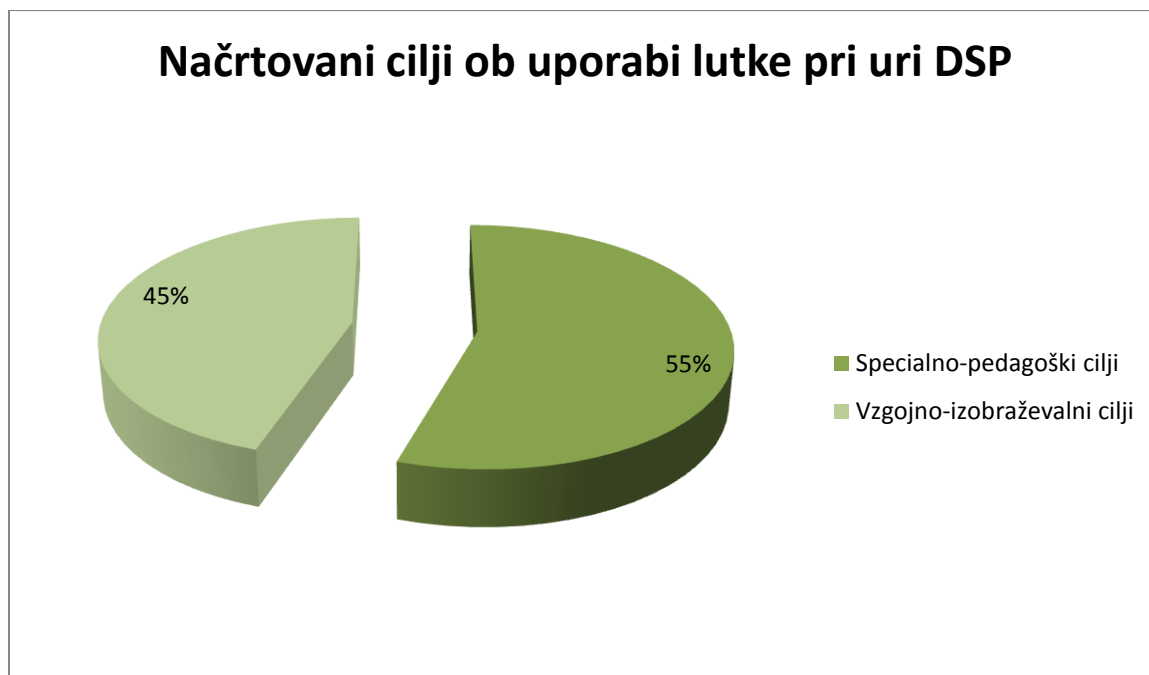
Učne težave/uporaba lutke pri urah DSP	Spec. ped., ki uporabljajo lutko pri urah DSP	Spec. ped., ki pri urah DSP ne uporabljajo lutke
S specifično bralno-napisovalnimi težavami	14%	12%
S specifičnimi učnimi težavami pri matematiki	6%	4%
Z dispraksijo	5%	6%
Z govorno-jezikovnimi motnjami	20%	18%
Z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti	19%	15%
Z motnjo avtističnega spektra	13%	15%
Z neverbalnimi učnimi težavami	5%	14%
Vedenjsko-emocionalnimi težavami	15%	12%
Nižjimi intelektualnimi sposobnostmi	3%	4%

Tabela 1: Prikazuje odstotke (f%) pri katerih učencih z učnimi težavami specialni in rehabilitacijski pedagogi uporabljajo oziroma bi uporabljali lutko.

Specialni in rehabilitacijski pedagogi uporabljajo oziroma bi uporabljali lutko pri urah dodatne strokovne pomoči pri učencih, ki imajo govorno-jezikovne motnje, motnje pozornosti in hiperaktivnosti, specifično bralno-napisovalne težave, motnje avtističnega spektra in vedenjsko-emocionalne težave. S pridobljenimi podatki le delno potrdim tudi drugi del hipoteze H1, saj sem predvidevala, da bi specialni in rehabilitacijski pedagogi uporabljali lutko najpogosteje pri učencih z govorno-jezikovno motnjo in z bralno-napisovalnimi težavami. Glede na načrtovane ure dodatne strokovne pomoči, ki jih nudim v osnovni šoli načrtujem uporabo lutke pri učencih z bralno-napisovalnimi težavami, govorno-jezikovnimi

motnjami, motnjo pozornosti in čustvenimi težavami. Presenetilo me je, da tudi veliko specialnih pedagogov uporablja oziroma bi uporabili lutko pri učencih z motnjo avtističnega spektra.

4. Katere cilje načrtujete, ko uporabite lutko pri uri dodatne strokovne pomoči?

Graf 5: Prikazuje, da so specialno-pedagoški cilji večkrat načrtovani pri uri dodatne strokovne pomoči ob uporabi lutke kot vzgojno-izobraževalni, izraženo v odstotkih (%).

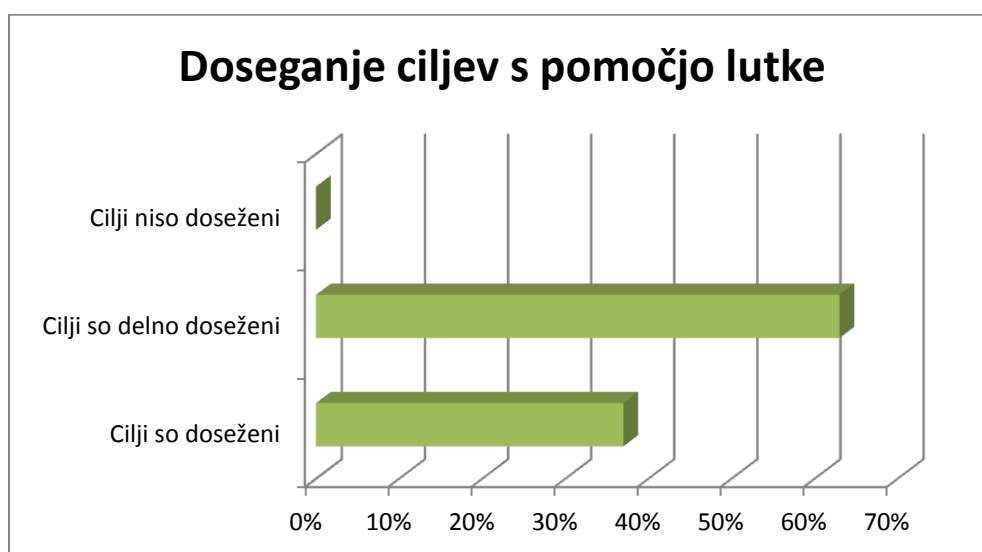
Pri urah dodatne strokovne pomoči se načrtujejo vzgojno-izobraževalni cilji, ki temeljijo pred vsem na učni snovi. Medtem ko so specialno-pedagoškim ciljem temelj operacionalizirani cilji, ki so zapisani v otrokovem individualnem programu. Glede na rezultate ankete lahko potrdim tudi hipotezo H2, ki pravi, da z lutko uresničujemo tako vzgojno-izobraževalne cilje kot tudi specialno-pedagoške cilje. Cilji se večkrat med urami dodatne strokovne pomoči prepletajo. Opazno je, da je pri urah dodatne strokovne pomoči večkrat poudarjeno pridobivanje učne snovi kot zmanjšanje otrokovih primanjkljajev. Lutka tako omogoča načrtovanje različnih ciljev, ki so povezani z obravnavo učne snovi ali za razvijanje otrokovih močnih področij in zmanjšanje primanjkljajev. Specialni pedagogi so v anketnem vprašalniku večkrat ponovili specialno-pedagoške cilje kot so npr. razvijanje govornih sposobnosti (izboljšanje izgovarjave, izrek posameznih besed, artikulacija glasov, glaskovanje), razvijanje finomotoričnih in grafomotoričnih spretnosti, razvoj percepcijskih sposobnosti, neverbalne komunikacije, izboljšanje bralne tehnike, zmožnost očesnega kontakta, usmerjanje pozornosti,

ustrezna tvorba povedi, razvijanje socialnih veščin, samopodobe, pridobivanje besednega zaklada, razvijanje natančnosti, premagovanje strahu, razvijanje empatije in čustvovanja. Načrtovani vzgojno-izobraževalni cilji so: pripovedovanje, obnova besedila, govorni nastop, predstavitev osebe, prepoznavanje vseh črk abecede, pravila v prostoru, higienski postopki, dramatizacija besedil, merjenje, računanje, spoznavanje delov telesa, v računu prepoznati računsko operacijo. Eden izmed vzgojno-izobraževalnih ciljev, ki je bil podan kot primer je bil tudi kako učenec osvoji znak večje ali manjše. Za ta primer lahko ustvarimo lutko, ki predstavlja ptička. Ko ima ptiček kljunček zaprt je prvo število manjše kot drugo, ko ima kljunček odprt je prvo število večje kot drugo.

Specialni pedagogi so zapisali, da lutko največkrat uporabljajo za dvig motivacije, nekateri pa tudi kot nagrado. S tem, da se lutko uporabi kot nagrado se ne strinjam, saj ima vsak učenec pravico do lutke in ne sme predstavljati zunanjo motivacijo. Pri izvedenih urah dodatne strokovne pomoči s pomočjo lutke je bil cilj, da učenci postanejo notranje motivirani za uporabo lutke. Velikokrat je bilo izpostavljeno tudi to, da je lutka primerna za razvijanje samopodobe. Noben od anketiranih ni navedel, da lutka lahko služi tudi za razvoj učenčevih močnih področij, k čemur stremim jaz pri urah dodatne strokovne pomoči. Zgoraj omenjeno vprašanje se že navezuje na vprašanje, kaj vse razvijamo s pomočjo lutke.

5. Z lutko:

- So cilji doseženi
- So delno doseženi
- Niso doseženi

Graf 6: Prikazuje odstotke (f%) v kolikšni meri so cilji ob uporabi lutke doseženi.

Od tistih anketiranih, ki uporabljajo lutko pri urah dodatne strokovne pomoči je razvidno, da jih skoraj dve tretjini opaža, da z lutko delno dosežejo zastavljene cilje. Lutka je v kombinaciji še z drugimi metodami, odlična za doseg načrtovanih ciljev.

6. Ali imate lutko na vidnem mestu, ali učenec sam poseže po njej, ko se že seznani z njo?

Graf 7: Prikazuje odstotke (%) v kolikšni meri učenci pri urah dodatne strokovne pomoči posegajo po lutki, ko so že seznanjeni z njo.

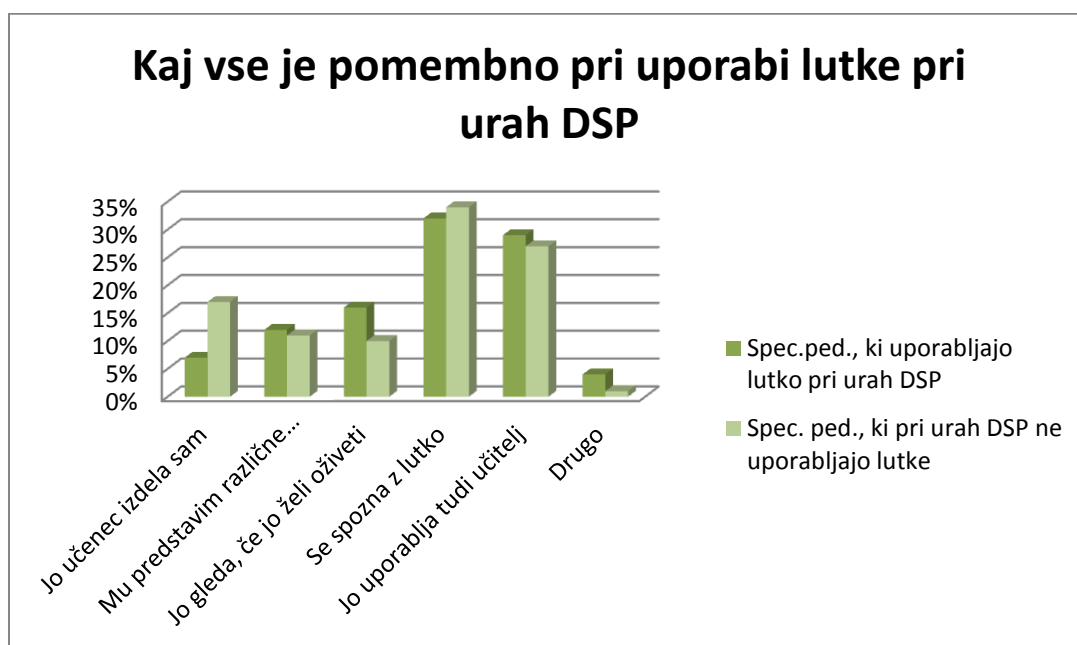
Manj kot polovica specialnih pedagogov, ki pri svojih urah uporabljajo lutko opaža, da učenci kljub temu, da je lutka na vidnem mestu in ko smo že seznanjeni z njo ne posega po njej. Pri tem odgovoru se načrtovana hipoteza H3 zavrne. Učenec z govorno-jezikovno motnjo, pri katerem sem tudi sama uporabljala ročno lutko, me je večkrat vprašal ali imam lutko s seboj oziroma, če je imel Snežko čas, da pride z menoj. Snežko je ročna lutka, ki jo je poimenoval učenec. Na podlagi tega sem predvidevala, da tudi drugi učenci posegajo po lutki, ko so jo enkrat že spoznali in sprejeli za svojo.

Zakaj menite, da učenci ponovno posežejo po lutki?

To podvprašanje je bilo za tiste, ki so pri prejšnjem odgovorili pritrdilno. Ponovno posežejo po lutki učenci z motnjo pozornosti in hiperaktivnosti, čustveno-vedenjskimi motnjami, govorno-jezikovnimi motnjami in motnjami avtističnega spektra. Pogosteje posežejo po njej

zaradi tega, ker imajo težave s komuniciranjem in se za lutko skrijejo, hkrati pa ta pripomore k boljšemu uspehu in samozavesti. Lutka napove tudi specialno-pedagoško delo in ne učenja kar učence še dodatno spodbudi, da posežejo po lutki. Ena od specialnih pedagoginj je poudarila, da če so učenci navajeni, da pri delu uporablja lutko, je tudi zanje to rutina. Z lutko se učenci poistovetijo in preko nje pokažejo dejanja, ki jih ne znajo izraziti.

7. Ko uporabite lutko pri urah dodatne strokovne pomoči je pomembno, da: / Ko bi uporabili lutko pri urah dodatne strokovne pomoči bi bilo pomembno, da:

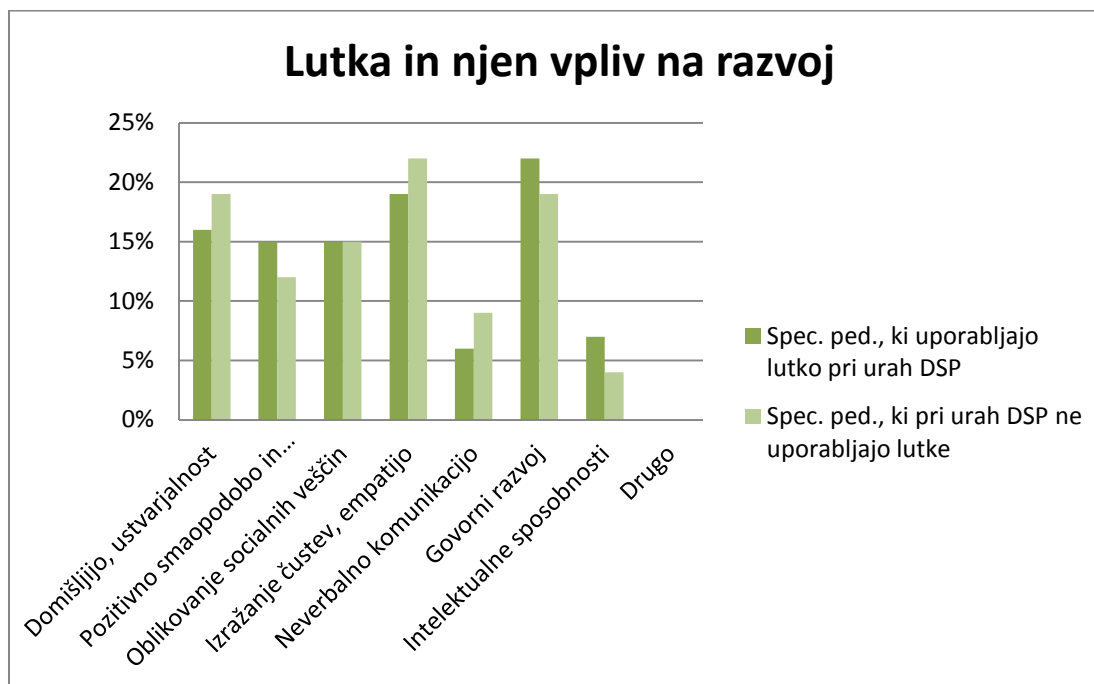

Graf 8: Prikazuje kaj vse je pomembno pri uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči v odstotkih (%).

Majaron (2006) pravi, da če hočemo, da lutka zaživi, ji moramo posvetiti vso svojo pozornost, še zlasti s pogledom, sicer ostaja »mrtva«. Pri tem svojo energijo preusmerimo v lutko in skozi njo vzpostavljamo komunikacijo, ki je manj »ogrožajoča«, kot je običajna komunikacija »iz oči v oči«. To je bilo tudi moje izhodišče za četrto hipotezo H4, ki pravi, da ko uporabljamo lutko je pomembno, da jo učenec ustvari sam in s pogledom oživi. Analiza odgovorov v anketnem vprašalniku je pokazala, da je potrebno dano hipotezo zavrniti. Rezultati so lahko deloma tudi posledica nepoznavanja osnovnih teoretičnih izhodišč za uporabo lutke. Pomembneje je, da se učenec spozna z lutko in da jo uporablja tudi učitelj. Tudi sama sem na začetku nekajkrat pozabila gledati lutko, ko sem jo uporabljala, a sem opazila, da mi ob vse pogostejši uporabi lutke o tem ni potrebno več razmišljati, saj je to postalo že del igre. Učenca z govorno-jezikovno motnjo je bilo prav tako potrebno večkrat

opozoriti, da mora gledati svojo lutko. Sama sem ob tem zares lahko občutila, da lutka ni živa, ampak sem slišala njegov glas in ne glas lutke. Ko jo je ponovno pogledal, je lutka zares oživila. Opazno je bilo tudi to, da sta učenca lutki, ki smo ju naredili za predstavo še posebej pazila in bila ponosna na svoj izdelek. Učitelj je model otroku, če bo on uporabljal lutko in pogosto posegal po njej bo tudi učenec izgubil »strah« pred njo in jo uporabljal.

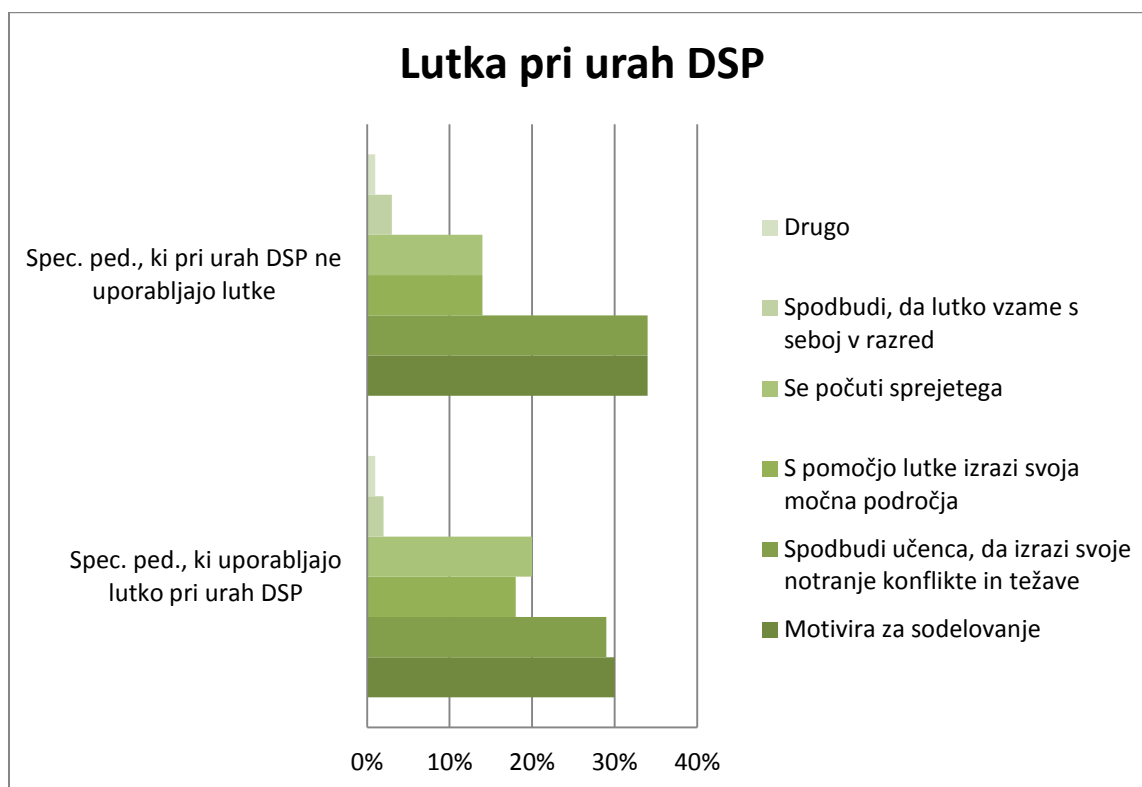
8. Kaj vse po vašem mnenju in izkušnjah razvijate s pomočjo lutke?

Graf 9: Prikazuje kaj vse je možno razvijati s pomočjo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči, izraženo v odstotkih (f%).

To vprašanje se je povezovalo z vprašanjem 5, ki nam pove katere cilje je mogoče načrtovati s pomočjo lutke. S pomočjo tega vprašanja sem pridobila natančen vpogled na kaj vse vpliva lutka. Hipoteza H5 predvideva, da lutka razvija pozitivno samopodobo in socialne veščine, medtem ko sta pri rezultatih izpostavljena dva odgovora. Lutka po mnenju anketirancev najbolj spodbuja govorni razvoj in izražanje čustev ter empatijo. Najmanj naj bi razvijala neverbalno komunikacijo in intelektualne sposobnosti, čeprav preko neverbalnih znakov večkrat pridobimo pomembne informacije o učencu, a jih lahko tudi hitro spregledamo oziroma ne opazimo, kaj nam želi učenec z neverbalnimi znaki sporočiti. Razvijanje domišljije, ustvarjalnosti, samopodobe in oblikovanje socialnih veščin so prav tako pomembne in jih je tudi potrebno načrtovati.

9. Lutka učence pri urah dodatne strokovne pomoči:

Graf 10: V odstotkih (%) prikazuje na kaj vse vpliva lutka pri uri dodatne strokovne pomoči.

Lutka motivira učence za sodelovanje. To je najbolj pogost odgovor anketirancev ter tudi moja ugotovitev, ko sem uporabljala lutko pri urah dodatne strokovne pomoči. Učenca privabi, ga spodbudi in v njem prebudi vedoželjnost. Če pa je učenec motiviran, bo veliko več dosegel in se naučil, kot pa če ni nobene vzpodbude, ki ga pritegne za sodelovanje. Preko lutke učenec tudi lažje izrazi svoja občutenja in konflikte, ker lutka izrazi svojo stisko in ne učenec. To mu predstavlja varnost, saj gre za posredno oziroma prikrito izražanje lastnih težav. Če je velika lutka, se lahko učenec tudi skriva za njo, kar mu predstavlja še poseben ščit. Lutka ne obsoja in ne kritizira učenčevih napak kar pomeni, da se učenec počuti sprejetega s strani lutke. Specialni pedagog lahko hitro nevede učenca pokritizira, pa čeprav ni imel namena. Mnogi učenci so talentirani za igro vlog, dramatizacijo besedil, imajo bogat besedni zaklad, pripovedovanje, ..., a pri urah tega ne morejo oziroma ne zanje pokazati. Ko pa uporabijo lutko, je idealno, da preko nje izrazijo svoja močna področja. Marsikdaj se lahko zgodi, da šele takrat opazimo kako uspešen je učenec na področju, ki ga prej ni mogel pokazati. Le malo učencev pa lutko s seboj vzame v razred.

4.5. LUTKA PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI

K empiričnemu delu želim dodati tudi lastno izkušnjo o uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči. V šolskem letu 2012/2013 izvajam dodatno strokovno pomoč. Pri nekaterih učencih uporabljam tudi lutko za kvalitetnejšo dosego ciljev. V nadaljevanju bom predstavila učenca in učenko pri katerih sem uporabila lutko in kako je potekalo delo s pomočjo lutke. Na koncu vsake dejavnosti pa povzela bistvena opažanja. Uporaba lutke se je izkazala kot zelo učinkovito sredstvo, predvsem za dvig motivacije.

LUKA

Luka obiskuje tretji razred podružnične osnovne šole. Ima 3 ure dodatne strokovne pomoči zaradi primanjkljajev na govorno-jezikovnem področju. Dve uri dodatne strokovne pomoči sta namenjeni pouku slovenščine, ena ura matematiki.

Učenčeva močna področja so, da veliko pripoveduje o svojem življenju doma in o družinskih članih, rad ima živali, posebej mucke. Rad gleda risanke in igra računalniške igrice.

Težave ima pri tvorjenju povedi in odgovorov na vprašanja, pri branju dodaja samoglasnike, besede popači ali si jih izmisli, ima neustrezno držo pisala in močan pritisk na podlago, okorno pisavo, skromen besedni zaklad, težave s slušnim pomnjenjem, težave s sledenjem in razumevanjem navodil, kratkotrajno in hitro odkrenljivo pozornost. Učenec težje napreduje tudi zaradi skromnih delovnih navad doma.

Cilji, ki sem jih želela doseči s pomočjo lutke:

- Tekočnost branja
- Ustrezna tvorba povedi
- Avtomatizacija poštevank
- Spodbuda za redno šolsko in domače delo

NIK

Nik obiskuje tretji razred podružnične osnovne šole. Učenec ni vključen v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ampak ima eno uro individualne strokovne pomoči.

Je zelo živahen, zelo je uspešen v športnih aktivnostih, dobro bere, je motiviran za delo in vedno pripravljen za sodelovanje.

Učenec ima slabše osvojene številske predstave, nima avtomatizirane poštevanke, težave pri seštevanju in odštevanju, težje smiselno obnovi prebrano besedilo. Ima odkrenljivo pozornost, težje dalj časa ostane zbran pri dejavnostih.

Cilji, ki sem jih želela doseči s pomočjo lutke:

- Spretno seštevanje in odštevanje
- Avtomatizacija poštevanke

TINA

Tina obiskuje sedmi razred v redni osnovni šoli. Ima pet ur dodatne strokovne pomoči, tri ure ji je dodeljena pomoč specialnega in rehabilitacijskega pedagoga, dve uri ima pomoči učitelja. Zelo rada ima živali, posebej konje, poje in zbira nalepke.

Učenka ima primanjkljaje na področju številskih predstav, težave z logičnim razumevanjem, mišljenjem in priklicem, težje razume abstraktno snov, slabo razume prebrano, hitro se utruji, za delo nima ustrezne motivacije, težje prepozna čustva in velikokrat preide v čustveno stisko zaradi nerealnega pričakovanja staršev.

Cilj, ki sem ga želela doseči s pomočjo lutke:

- Nariše čustvo, ga prepozna in pove kdaj ga občutimo

4.5.1. Opis dejavnosti z lutko in evalvacija

PRSTNE LUTKE

Prstne lutke sem uporabila pri Luki in Tini.

- Luka na roki poimenuje prste. Razložim mu strategijo petih prstov. To je strategija, kjer učenec s pomočjo prstov na roki tvori ustrezno besedilo o počitnicah. Palec ima za uvod, kazalec, sredinec in prstanec so za jedro in mezinec je za zaključek. Prste sva najprej porisala, da so oživali. Učencu razložim, da bodo prsti pripovedovali o njegovih počitnicah.

Učenec je bil navdušen nad poslikavo prstov, spodbudila sem ga tudi k pravilnemu prijemu pisala in k natančnosti. Prste je porisal in ko sem ga vprašala, če čuti, da so oživali je pritrdil. Imel je občutek, da so njegovi prsti oživali. Nato so prsti

pripovedovali o njegovih počitnicah. Potrebna je bila pomoč pri tvorbi stavkov, a je bila motivacija za delo večja kot ponavadi. Učenec je z navdušenjem pripovedoval o svojih doživetjih s pomočjo prstov. Ustno obnovljeno besedilo je nato tudi smiselno zapisal.

Učenec je bil motiviran za delo in je z veseljem sodeloval pri izvedbi ure. Nato je vsem ostalim sošolcem pokazal kakšne lutke je narisal na prste in kaj je počel.

- Tina ima težave pri izražanju in prepoznavanju čustev. Težko našteje in prepozna čustva in v katerih situacijah se pojavljajo. Zato sem pri načrtovanju ure, upoštevala njeno skromno prepoznavanje čustev. Ker sva že v preteklih urah zelo poudarjali prepoznavo čustev, sem želela preveriti ali je bil cilj dosežen. Učenko sem spodbudila, da si na prste na roki nariše pet različnih obrazov, ki predstavljajo različna čustva. Ti obrazi bodo nato poimenovali čustva in v kateri situaciji se pojavljajo. Ob tem pa sem učenko še želela spodbuditi, da pove kako se ona počuti, ko doživi določeno čustvo.

Slika 3: Prikazuje obraze, ki predstavljajo določeno čustvo.

Prstne lutke so prikazale pet osnovnih čustev, ki jih učenka pozna. Prsti so povedali, kako se počutijo in zakaj se tako počutijo. Učenka je preko prstov lažje spregovorila

tudi o svojih občutenjih, saj je bilo opazno, da prsti povedo tiste situacije, ki jih doživlja ob teh čustvih. Svoja čustva in dogodke je projicirala na prste, ob tem pa ni občutila, da se je razgovorila o dejavnikih kdaj ona občuti žalost, veselje, presenečenje, razočaranje in ljubezen. Poudarila je, da se žalostna počuti, ko jo doma starši silijo k učenju, tudi ko ona ne zmore več in da ne opazijo njenih stisk. Tega učenka drugače ne bi povedala, spregovorila je preko lutke. Ni se zavedala, da je ravno palec povedal njeno situacijo o počutju, ko je žalostna.

NAPRSTNA LUTKA

- Luka ima težave pri branju in razumevanju prebranega. Ker ne bere redno doma, so opazna nihanja pri njegovem branju. Včasih bere tekoče, brez popačenih besed, spet drugič zatikajoče, besede ugiba in popači. Velikokrat se tudi izgubi v besedilu.

Naprstna lutka, ki jo je učenec izdelal, mu je pomagala, da sledi vrstici v kateri bere, spodbudila ga je tudi k rednejšemu branju. Tudi tokrat je lutka pri tem učencu delovala motivacijsko, zato je bil opazen napredek. Učenec se ne izgubi več v besedilu, a njegovo branje je še vedno zatikajoče, zaletavo, zaradi nerednega domačega branja. Naprstno lutko sva kasneje uporabila tudi za branje besedila, za predstavo »Mrjavko gre na koncert«. Učenec je lažje sledil dialogu in tudi vedel kdaj je na vrsti oziroma kje mora brati.

Slika 4: *Prikazuje branje s pomočjo naprstne lutke.*

ROČNA LUTKA SNEŽKO

Snežka sem uporabila pri Luki in Niku. Oba učenca sta bila navdušena nad njim. Ime Snežko mu je nadel Luka, saj ga je on prvi spoznal, predstavil ga je tudi Niku. Takšno ime je dobil, zaradi njegovega belega kožuščka. Luka me je tudi večkrat povprašal, kje imam Snežka in zakaj ni prišel z menoj, zato sem nato skušala vsako uro z njim načrtovati tudi s Snežkom. Čeprav so bile to kratke dejavnosti, ki sva jih izvedla s pomočjo lutke, je bil učenec še dodatno motiviran in ni občutil učenja.

Slika 5: *Snežko.*

- Kot sem že omenila, ima Luka težave pri branju. Njegovo branje je počasno, zatikajoče in težje razumljivo. Snežka sem velikokrat skušala vključiti v ure dodatne strokovne pomoči, saj je bilo skozi različne dejavnosti možno opaziti, da lutka Luka zelo motivira za sodelovanje. Snežko je tako poslušal njegovo branje, mu pokazal napačno prebrano besedo v besedilu, namesto njega bral, obnovil slišano besedilo, ki ga je prebral Luka in obnovil besedilo s pomočjo slik. Še najbolj je bil Luka navdušen, ko je Snežko namesto njega bral.

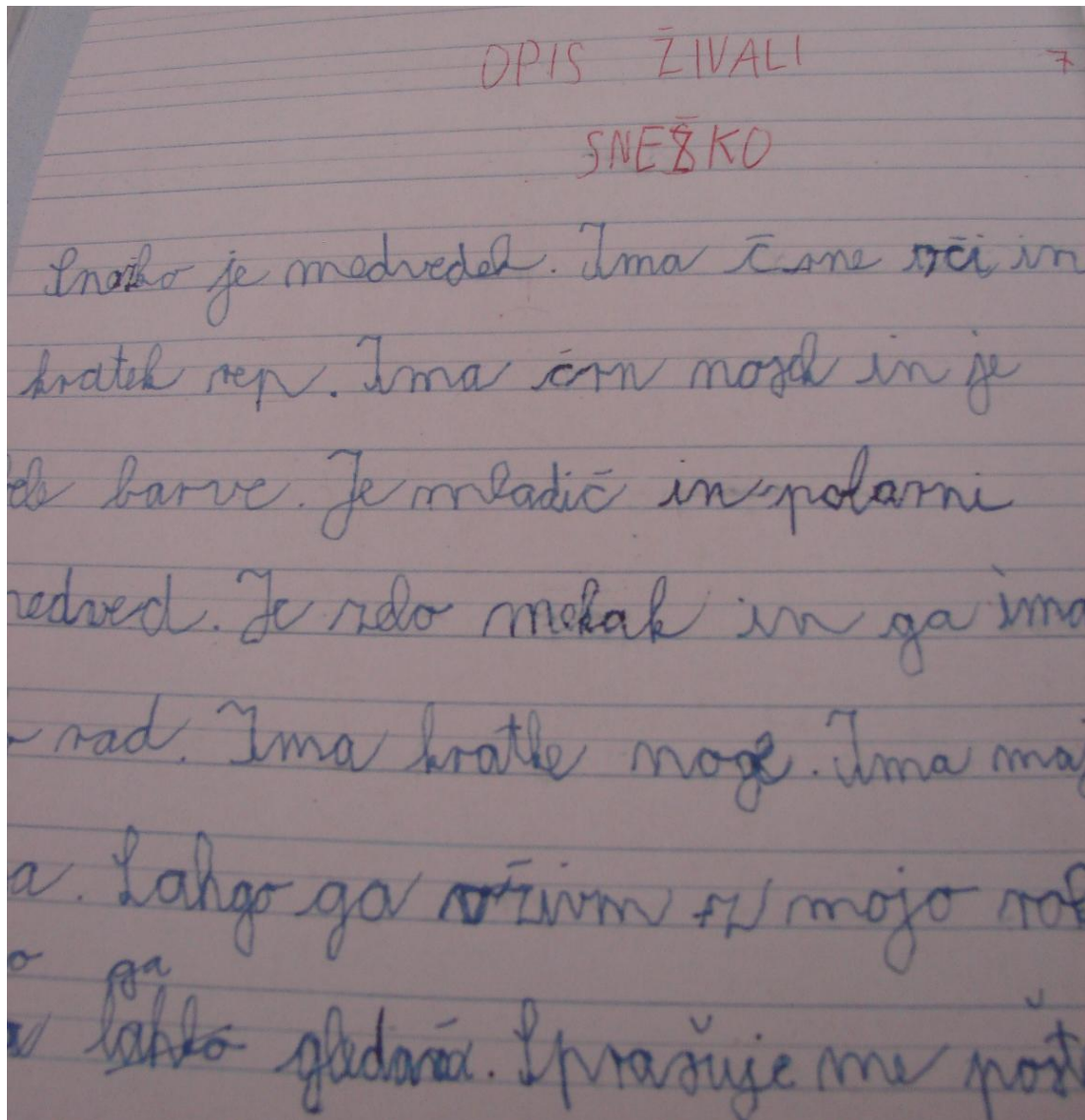
Slika 6: *Snežko bere.*

Ko je moral Luka brati in ga je Snežko poslušal, ker je moral nato obnoviti prebrano besedilo, se je učenec vedno potrudil, da je bral kar se da razumljivo in natančno. Tako je Snežko, ki sem ga animirala jaz, brez težav obnovil besedilo, učenec pa je ob tem dogodku doživel uspeh, saj ga ostali sošolci večkrat opozorijo, da niso razumeli kaj je prebral.

Ko ga je Snežko popravil ob napačno prebrani besedi oziroma mu je s tačko pokazal napačno prebrano besedo, je bilo opazno da učenec ne doživi toliko stresa kot če ga popravim jaz. Nasprotno se je še bolj potrudil prebrati pravilno besedo, saj je vedel, da ga bo na koncu Snežko pohvalil in se bo lahko z njim tudi poigral.

Luka je imel najmanj občutka, da bere takrat, ko je namesto njega bral Snežko (kot prikazuje Slika 6). Takrat je bilo branje tekoče, pravilno, upoštevana so bila ločila na koncu povedi. Zatičenja je bilo manj in tudi zlogovanje besed ni bilo opazno. Učenec ima vedno navado, da najprej preveri koliko bo moral prebrati, a ko je moral brati Snežko, tega ni nikoli naredil. On pa je nato prebrano besedilo tudi ustrezno obnovil. Pri tem si je večkrat pomagal s slikami, saj tako učenec lažje priključuje pomembne informacije, ki jih pridobi v besedilu.

- Nenačrtovano, ko je Snežko obiskal Luka pri pouku, je moral Luka opisati žival. Ker ni vedel katero naj opiše, je Snežko hitro prišel z idejo na plan. Luka je bil na začetku malce zadržan, saj ni vedel kako naj se tega loti, a ga je Snežko povabil, da ga je prijel v roke ter spoznal njegovo dlako, oči, otipal mehkobo,... Učenec je tako veliko lažje opisal žival, saj ga je imel stalno pred seboj, lahko pa ga je tudi povprašal za mnenje. Napisal je tudi kaj vse počne z njim ter dodal, da ga ima zelo rad.

Slika 7: Prikazuje del opisa živali.

- Vsakič med letošnjimi enotedenskimi počitnicami sem Luki pripravila različne naloge. Ker nima usvojenih delovnih navad, sem ga želela motivirati za domače delo tako, da ne bo občutil nalog kot neko kazen zaradi nedela. Naloge so zajemale branje, obnovo prebranega besedila, samostojen zapis o počitnicah, barvanje, dopolnjevanje povedi,

prepis besedila, narek, seštevanje in odštevanje do 100 ter poštevanke. Učencu sem posodila za čas počitnic Snežka in rezultati so bili presenetljivi. Učenec je bil motiviran za delo. Še preden ga je spravil v šolsko torbo, ga je pokazal svojemu najboljšemu prijatelju in ga povabil na obisk, da se bosta lahko skupaj igrala z njim. Vsaka naloga je bila rešena in ni bilo opaznega hitrega in površnega reševanja nalog. Nato sem po pogovoru z mamo o poteku dela tudi izvedela, da je učenec vsak večer hodil z njim spat ter mu bral zgodbe za lahko noč. Ko je po tednu dni počitnic prišel nazaj v šolo, je bil opazen viden napredek pri njegovem branju, naloge so bile rešene korektno.

- Snežko je bil tudi redni spremljevalec pri učenju poštevanke. Poštevanke je potrebno zelo dobro utrditi, saj se nato v naslednjih letih šolanja uporablja praktično pri vsaki uri matematike. Pomemben je hiter priklic, ko učenca ustno sprašujemo račune množenja in deljenja ter tudi pri pisnem računanju. Tako Luka kot tudi Nik sta v začetku imela težave z učenjem poštevanke. Predstave o tem kaj pomeni račun npr. 6×7 nista imela.

Ker sta Nik in Luka najboljša prijatelja, sem ure večkrat izvedla skupaj, saj jima je to predstavljalo tudi neke vrste motivacijo. Prva naloga Snežka je bila, da jima razloži kaj pomeni račun oziroma kaj sploh predstavlja poštevanke.

Ko jima je Snežko predstavil račun s pomočjo palčk sta pridobila predstavo o tem kaj predstavlja zgoraj navedeni račun. Tako sta se oba učenca poštevanke lažje naučila in ustrezno pomnila. Sedaj lahko rečem, da sta ob rednem delu doma in motivaciji, ki jima jo je predstavljal Snežko za učenje poštevanke, že prava mojstra. Luka si mora račun ob ustnem spraševanju še enkrat ponoviti, zaradi počasnejšega priklica, Nik pa takoj reši račun. Napredek je pohvalila tudi njuna učiteljica. Opazno je tudi, da veliko manj razmišljata ob računanju in ne gledata več v strop.

Slika 8: Učenje poštevance s pomočjo Snežka.

- Nik ima tudi zelo skromne številske predstave, kar mu onemogoča uspešno napredovanje pri računanju. Težave ima pri seštevanju in odštevanju do 100 in do 1000, saj v drugem razredu ni usvojil seštevanja in odštevanja do 20. Tako mu je Snežko s pomočjo računalu razložil seštevanje in odštevanje do 1000. Snežko je premikal kroglice na računalu in mu razlagal sam potek. Učenec je nato za njim ponovil potek in račune ustrezno rešil. Nato je po treh računih seštevanja in odštevanja ugotovil sistem računanja. Nalogo je rešil samostojno, na koncu dejavnosti se je Nik zahvalil Snežku za pomoč in priznal, da je tudi on pripomogel k njegovemu pravilnemu računanju, saj je bil boljše zbran ob njem in je lažje sledil njegovi razlagi kot moji.

Slika 9: Prikazuje potek odštevanja s pomočjo Snežka.

LUTKI NA PALČKI

Ker sta učenca pokazala veliko zanimanje za lutke, sem se nato po posvetu z njuno učiteljico odločila, da bomo pripravili kratko predstavo z lutkami.

- Naslov besedila je bil »Mrjavko gre na koncert«, ki sem ga nato priredila v dramsko izvedbo. Učenca sta morala vsak dan doma prebrati besedilo in ga obnoviti, nato pa se besedilo tudi naučiti na pamet. Učenca sta se tudi posnela ter si ogledala posnetek. Zelo sta se nasmejala ob posnetku, saj sta opazila katere napake sta naredila in pri naslednji vaji je bilo teh napak manj. Tako sta preko posnetka pridobila tudi takojšnjo povratno informacijo o njunem igranju.

Učenca sta v dveh razredih zaigrala z lutkami. Prvič sta nastopila v prvem in drugem razredu, saj imajo na podružnični šoli kombinacijo dveh razredov. Pred predstavo sta imela tremo, zato sta se tudi med igranjem veliko smejala in gledala v publiko namesto lutke. Vendar so bili učenci navdušeni nad njima. Pred svojim razredom pa sta bila že prava mojstra. Tekst sta govorila bolj tekoče, čeprav je Luka občasno povedal kakšno besedo nerazumljivo. Učenci so gledali lutki in ne njiju, saj sta tokrat gledala vsak svojo lutko. Imela sta tudi manj treme, z njunim nastopom je bila zadovoljna tudi učiteljica. Na koncu sta bila ponosna nase. Učenci so želeli njuni lutki prijeti v roke, onadva pa sta jim vmes razlagala, kako sta jih naredila. Za trud sta bila nagrajena z velikim aplavzom in pohvalami vseh učencev ter učiteljic.

Cilj, ki sem ga želela doseči skozi priprave na predstavo, je dosežen, saj cilj ni bil brežhibno izpeljati predstavo. Učencema sem želela predstaviti kako zanimivo in zabavno je učenje. Luka je z vsakodnevnim branjem besedila prišel do lastnega

zavedanja, da prebere svoj del vloge brez napak in da je res opazen napredek. Učencu bo to lahko tudi v prihodnje predstavljalo motivacijo za branje tudi čez poletne počitnice, saj bo vedel, da se po rednem delu vedno pokaže napredek. Niku pa predstavlja ta predstava motivacijo za delo na matematičnem področju, saj ve, da bo po računanju vedno tudi čas za zabavnejše in bolj sproščeno učenje, ki ga predstavlja lutka.

Slika 10: Nik natančno striže.

Slika 11: Prikazuje kako Luka izdelava Mrjavka.

Slika 12: Veselje Luka in Nika ob dokončanih lutkah.

Slika 13: Vaje za predstavo.

5. SKLEP

Med načrtovanjem dela za diplomsko nalogo sem imela rahle pomisleke ali sem dovolj kompetentna, da pri urah dodatne strokovne pomoči uporabim lutko. Odločila sem, da vseeno poskusim, saj se zavedam, da sem šele na začetku delovnih izkušenj in se ne smem ustrašiti že sedaj novih izzivov. Tako nikoli ne bi bilo možno opaziti lastnega napredka.

Rezultati anketnega vprašalnika služijo kot primerjava z mojim lastnim delom. Ob tem želim poudariti, da se moje izkušnje in izkušnje ostalih specialnih in rehabilitacijskih pedagogov ne razlikujejo veliko. Velika večina nas je mnenja, da je lutka odlično motivacijsko in didaktično sredstvo, ki da uram dodatne strokovne pomoči ali v mojem primeru tudi individualne strokovne pomoči pridih razgibanega in sproščenega dela. Ob tem učenec spozna, da ni učenje samo napor, ampak tudi igra. Lutke so zelo dobro terapevtsko kot tudi učno sredstvo, odvisno od načrtovanja naših ur. Učitelj preko lutke omili avtoritarno pozicijo in z učencem pri urah dodate strokovne pomoči vzpostavi osebni kontakt, ki ga je pri rednih urah možno bolj poredko.

Cilji, ki sem jih načrtovala z lutko so bili doseženi in so učence spodbudili k sodelovanju tudi na drugačen način. Motivacija za delo, potrditev in pohvala za šolsko in domače delo je bila pri obeh učencih bistvenega pomena. Izraz svojih čustev in počutja pri učenki me je presenetil, vendar tudi pokazal kako lahko preko preproste lutke spregovori njen notranji jaz o stiskah, ki jih doživlja. Da je učenje tudi prijetno, je v obsežnem učnem načrtu težko predstaviti. Lutka je s svojo magično močjo prinesla ravno to. Vsaka pozitivna izkušnja ob šolskem delu je za učenca bistvenega pomena, ki jo nato prenese tudi v prihodnja leta šolanja.

Tudi v prihodnje bom pri svojem delu redno uporabljala lutko, saj je bolj kot biti kompetenten za uporabo lutke pomembno to, da se učencu lahko približaš, pa čeprav preko posrednika. Če bo učenec videl, da tudi sam uporabljaš lutko, bo tudi on z veseljem posegel po njej. Prepreke za enosmerno komunikacijo bodo padle in stekel bo dialog med učencem in lutko. Učenci veliko več zaupajo nekomu, ki mu je bližje kot učitelj, saj nimajo občutka, da jih lutka ogroža. Zavedati se moramo, da otroci doživljajo stiske vedno pogostejše, sploh ob koncu šolskega leta, pa tudi zaradi težav doma. Lutka prisluhne in posluša tudi, ko drugi ne in ne obsoja našega vedenja temveč nam ponudi smernice za pravilno reagiranje. Uspeh zame je tudi to, da sem z anketnim vprašalnikom marsikaterega specialnega pedagoga spomnila na uporabo lutke in ga spodbudila k temu, da bo v prihodnje posegel po njej. Tako bodo ure dodatne strokovne

pomoči pridobile na dodatni kvaliteti. Učenci pa bodo ure dodatne strokovne pomoči doživeli kot nekaj lepega, kjer so lahko uspešni in na svoj uspeh tudi ponosni.

6. ZAKLJUČEK

Upam, da bo to diplomsko delo navdušilo še kakšnega specialnega in rehabilitacijskega pedagoga za uporabo lutke pri uri dodatne strokovne pomoči. Ne glede na usposobljenost in nadarjenost za dramsko igro dopustimo tudi sami sebi, da v sebi prebudimo otroka in željo po otroški igri.

Lutka pri urah dodatne strokovne pomoči je prava izbira za tiste učence, ki se srečujejo s pomanjkljivo motivacijo za šolsko delo, ki težje izražajo svoja čustva in težave. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da je učenčeva uporaba lutka odvisna od našega zgleda. Če bomo mi posegli po njej brez sramu, nam bodo učenci sledili. Mnogim učencem so učitelji za zgled, čeprav se marsikdaj tega ne zavedamo.

Tudi sama sem uživala v igri z lutko, še sedaj velikokrat posežem po njej in ji potožim svoje težave ali pa jo prosim za idejo, ki mi bo pomagala pri pisanju diplomskega dela. Naj nam ne bo nerodno posegati po lutki pri urah dodatne strokovne pomoči. Njena »magična« moč nas bo popeljala v svet iger in želje po novem znanju.

7. LITERATURA IN VIRI

- Bastašić, Z. (1990). Lutka ima i srce i pamet. Zagreb: Školska knjiga
- Bisquerra Alzina, R. (2010). Čustvena inteligenca otrok: priročnik za učitelje in starše z vajami. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta Koper
- Grginič, M., Majaron, E. in Lovšin, P. (2010). Kako opismenjevati – poučevati ali učiti se pismenosti. Priročnik za učitelje. Mengeš: Izolit
- Grginič, M. in Majaron, E. (2011). Travniki kliče. Mala knjiga za predšolske otroke. Mengeš: Izolit
- Juriševič, M. (2006). Učna motivacija in razlike med učenci. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- Jurkowski, H. in Radonjić, M. (ur.) (2013). Theatre for children – artistic phenomenon. Pozorište za decu – umetniški fenomen. Subotica: Open University Subotica
- Končar, M., Čuk, M. (1997). Učenci s težavami v razvoju in pri učenju v osnovni šoli. Vodnik za specialne pedagoge, ki delajo z učenci s težavami v razvoju in učenju v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo
- Korošec, H. in Majaron, E. (ur.) (2002). Lutka iz vrtca v šolo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- Kroflin, L. (ur.) (2012). The power of the puppet. Zagreb: Development and Therapy Commission Croatia Centre of UNIMA
- Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S. in Bregar Golobič, K. (2008). Učne težave v osnovni šoli. Koncept dela. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Majaron, E. in Kroflin, L. (ur.) (2002). The puppet – what a miracle! Zagreb: The UNIMA, Puppets in Education Commission
- Remškar, S. (ur.) (2007). Ciciban, letnik 62, Ljubljana: Mladinska knjiga Založba d.d.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy
- Zorec, D. (2007). Lutke iz domače delavnice. Grosuplje: Knjigca
- Zorec, D. (2010). Preproste lutke. Grosuplje: Knjigca

VIRI S SVETOVNEGA SPLETA:

Zakon o osnovni šoli (2011). Uradni list RS. 8

Elektronski vir: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201187&stevilka=3727> (povzeto 30.4.2013)

Koncept vključujoče šole

Elektronski vir: <http://ucnetezave.perunpro.com/sl/index/article/id/16> (povzeto 11.5.2013)

Slovar slovenskega knjižnega jezika

Elektronski vir: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=te%C5%BEave&hs=1 (povzeto 30.4.2013)

8. PRILOGE

SPLETNI ANKETNI VPRAŠALNIK »UPORABA LUTKE PRI URAH DODATNE STROKOVNE POMOČI« ZA SPECIALNE IN REHABILITACIJSKE PEDAGOGE, ZAPOSELNE NA OSNOVNIH ŠOLAH

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni!

Sem Barbara Dular absolventka specialne in rehabilitacijske pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. V svojem diplomskem delu raziskujem uporabo lutke pri urah dodatne strokovne pomoči. Prosila bi vas, da odgovorite na anketo, katere rezultate bom uporabila za empirični del diplome.

Že vnaprej se vam za vašo pomoč vljudno zahvaljujem.

Spol: M Ž

Leta delovne dobe: ____ let

1. Ali ste že kdaj uporabili lutko pri urah dodatne strokovne pomoči?

- a) Da
- b) Ne

Če ste odgovorili na zgornje vprašanje z DA, odgovorite na vprašanje:
Kako pogosto jo uporabljate?

- a) Zelo pogosto (vsak teden)
- b) Pogosto (vsaj enkrat na mesec)
- c) Redko (nekajkrat na leto)
- d) Zelo redko (enkrat ali dvakrat na leto)

2. Ali menite, da je lutka pri urah dodatne strokovne pomoči premalokrat uporabljena?

- a) Da
- b) Ne

3. Lutko lahko uporabljam pri učencih s/z (možnih več odgovorov):

- a) Specifičnimi bralno-napisovalnimi težavami
- b) Specifičnimi težavami pri matematiki
- c) Dispraksijo
- d) Govorno-jezikovnimi motnjami
- e) Motnjo pozornosti in hiperkativnosti
- f) Motnjo avtističnega spektra
- g) Neverbalnimi učnimi težavami
- h) Vedenjsko-emocionalnimi težavami
- i) Nižjimi intelektualnimi sposobnostmi

4. Katere cilje načrtujete, ko uporabite lutko pri uri dodatne strokovne pomoči? (možna oba odgovora)

- a) Specialno-pedagoške cilje
- b) Vzgojne-izobraževalne cilje

Zapišite nekaj teh ciljev:

5. Z lutko
- a) So cilji doseženi
 - b) So delno doseženi
 - c) Niso doseženi
6. Ali imate lutko na vidnem mestu, ali učenec sam poseže po njej, ko se že seznani z njo?
- a) Da
 - b) Ne

Če ste odgovorili z DA, kateri so tisti učenci in zakaj menite, da posežejo po njej?

7. Ko uporabite lutko pri uri dodatne strokovne pomoči je pomembno, da (možnih več odgovorov):
- a) jo učenec izdelava sam
 - b) mu predstavim različne vrste že izdelanih lutk in si eno sam izbere
 - c) jo gleda, če jo želi oživeti
 - d) se spozna z lutko
 - e) jo uporablja tudi učitelj
 - f) Drugo:
8. Kaj vse po vašem mnenju in izkušnjah razvijate s pomočjo lutke? (možni so največ 3 odgovori)
- a) Domišljijo, ustvarjalnost
 - b) Pozitivno samopodobo in krepitev samozavesti
 - c) Oblikovanje socialnih veščin
 - d) Izražanje čustev, empatijo
 - e) Neverbalno komunikacijo
 - f) Govorni razvoj
 - g) Intelektualne sposobnosti
 - h) Drugo:
9. Lutka učence pri urah dodatne strokovne pomoči (možnih več odgovorov):
- a) Motivira za sodelovanje
 - b) Spodbudi učenca, da izrazi svoje notranje konflikte in težave
 - c) S pomočjo lutke izrazi svoja močna področja
 - d) Se počuti sprejetega
 - e) Spodbudi, da jo vzame s seboj v razred
 - f) Drugo:
10. Vaše mnenje o uporabi lutke pri urah dodatne strokovne pomoči in izkušnje dobre poučevalne prakse:

Iskreno se vam zahvaljujem za sodelovanje.